दैनिक

राज्य लोकतंत्र

नवी दिशा... नवे विचार...

आरएनआय : MAHMAR/2021/85884 | रविवार, दि. ३० ऑगस्ट २०२६ | वर्ष - १ | अंक - ३३२ | पाने - ४ | पुणे/पिंपरी-चिंचवड

आजचे पंचांग

दिनांक : ३० ऑगस्ट २०२६ वार : रविवार माह (अमावस्यांत) : श्रावण माह (पूर्णिमांत) : भाद्रपद ऋतु : शरद आयन : दक्षिणायनपक्ष : कृष्ण पक्ष तिथी : द्वितीया तिथी (सकाळी ०९:३६ पर्यंत) त्यानंतर तृतीया तिथी नक्षत्र : उत्तराभाद्रपदा नक्षत्र (३१ ऑगस्ट पहाटे ०३:४४ पर्यंत) त्यानंतर रेवती नक्षत्र योग : शूल योग (३१ ऑगस्ट पहाटे ०३:४५ पर्यंत) त्यानंतर गण्ड योग करण : गराजा करण (सकाळी ०९:३६ पर्यंत)

चार बेस अन् चार टॉपला परवानगीची तयारी

पुणे : गणेशोत्सवातील मिरवणुकांमध्ये ध्वनियंत्रणेसाठी दोन बेस आणि दोन टॉपऐवजी चार बेस आणि चार टॉप वापरण्याच्या पर्यायावर पोलिसांकडून सकारात्मक विचार सुरू असल्याची माहिती सूत्रांकडून मिळत आहे. या पर्यायाला शहरातील सुमारे ८० टक्के गणेश मंडळांनी अनुकूल प्रतिसाद दिल्याचेही सांगण्यात येत आहे. गणेशोत्सव आणि दहीहंडीच्या पार्श्वभूमीवर ध्वनियंत्रणेच्या वापराबाबत पोलीस प्रशासन आणि गणेश मंडळांच्या प्रतिनिधींमध्ये सातत्याने चर्चा सुरू आहे.

पक्षबदल बंदी कायद्याचा 'रक्षक'च संशयाच्या भोवऱ्यात!

विधानसभा अध्यक्षांच्या भूमिकेवर सर्वोच्च न्यायालयाचे प्रश्नचिन्ह; विलंबाच्या राजकारणाने लोकशाहीचीच कोंडी

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

विशेष प्रतिनिधी । मुंबई :

आमदारांच्या पक्षांतराला लगाम घालण्यासाठी देशाच्या संविधानात करण्यात आलेली दहावी अनुसूची अर्थात पक्षबदल बंदी कायदा आज स्वतःच अस्तित्वाच्या संकटात सापडल्याचे चित्र आहे. कायद्याने पक्षांतर करणाऱ्या आमदारांवर अपात्रतेची कारवाई करण्याची जबाबदारी विधानसभा अध्यक्षांवर सोपवली; मात्र, ज्यांच्याकडे लोकशाहीच्या शुचितेचे रक्षण करण्याची जबाबदारी आहे, त्यांच्याच भूमिकेवर वारंवार प्रश्नचिन्ह उपस्थित होत असेल, तर या व्यवस्थेवर विश्वास कसा ठेवायचा, हा मूलभूत प्रश्न निर्माण झाला आहे.

सर्वोच्च न्यायालयाने विविध पक्षांतर प्रकरणांमध्ये विधानसभा अध्यक्षांच्या निर्णयप्रक्रियेतील विलंब, निष्पक्षता आणि घटनात्मक कर्तव्यांबाबत कठोर भूमिका घेतली आहे. अपात्रतेच्या याचिका वर्षानुवर्षे प्रलंबित ठेवण्याची प्रवृत्ती लोकशाहीसाठी धोकादायक असल्याचे न्यायालयीन निरीक्षणांतून स्पष्ट झाले आहे. एखादा आमदार कोणत्या पक्षाच्या चिन्हावर निवडून आला, त्यानंतर त्याने पक्षाची भूमिका बदलली, सरकारच्या स्थापनेत किंवा सत्ताबदलात निर्णायक भूमिका बजावली आणि त्याच्या अपात्रतेचा निर्णय मात्र लांबत राहिला, तर तोपर्यंत त्या आमदाराला मिळणारा राजकीय लाभ हा कायद्याच्या उद्देशालाच हरताळ फासणारा ठरतो.

अध्यक्ष निष्पक्ष की पक्षीय राजकारणाचा भाग?

विधानसभा अध्यक्ष हे घटनात्मक पद आहे. अध्यक्षपद स्वीकारल्यानंतर व्यक्तीने सभागृहाच्या सर्व सदस्यांकडे समान दृष्टीने पाहणे अपेक्षित आहे. परंतु अध्यक्षपदावर विराजमान झाल्यानंतरही मूळ पक्षाशी असलेली राजकीय नाळ कायम राहते. त्यामुळे 'अध्यक्ष हा संपूर्ण सभागृहाचा आहे की सत्ताधारी पक्षाचा?' हा प्रश्न केवळ विरोधकांचा राजकीय आरोप न राहता घटनात्मक चर्चेचा विषय बनतो. विशेषतः सत्तेचे गणित बदलू शकणाऱ्या अपात्रता याचिकांवर निर्णय देण्यास विलंब झाला, तर त्याचा थेट राजकीय फायदा कोणाला मिळतो, याकडे दुर्लक्ष करता येणार नाही. कायद्याच्या अंमलबजावणीला वेळकाढूपणाचे कवच मिळाले, तर पक्षबदल बंदी कायदा कागदावर कठोर आणि प्रत्यक्षात निष्प्रभ अशी विसंगती निर्माण होते.

सर्वोच्च न्यायालयालाच 'टाइमफ्रेम' का ठरवावी लागते?

हा या संपूर्ण व्यवस्थेतील सर्वात गंभीर प्रश्न आहे. अध्यक्षांना अपात्रतेच्या याचिकांवर निर्णय घेण्याचे घटनात्मक अधिकार असतील, तर त्या अधिकाराचा वापर अनिश्चित काळासाठी प्रलंबित ठेवण्याचा अधिकार त्यांना आहे का? या प्रश्नावर सर्वोच्च न्यायालयाने हस्तक्षेप केला आहे.

न्यायालयाला वारंवार अध्यक्षांच्या निर्णयप्रक्रियेबाबत भूमिका घ्यावी लागत असेल, तर संसदीय लोकशाहीतील अधिकारविभाजनाच्या रचनेवरही विचार करण्याची वेळ आली आहे. न्यायालयाने प्रत्येक वेळी राजकीय संघर्षात मध्यस्थी करण्याऐवजी कायद्यातच स्पष्ट, बंधनकारक आणि वेळबद्ध व्यवस्था असणे अधिक योग्य ठरणार नाही का?

ब्रिटनचा आदर्श, भारतातील वेगळे वास्तव

ब्रिटनमध्ये House of Commons च्या अध्यक्षपदाला दीर्घकाळ पक्षीय राजकारणापासून दूर ठेवण्याची परंपरा आहे. अध्यक्ष झाल्यानंतर पक्षीय राजकारणापासून स्वतःला अलिप्त ठेवण्याची अपेक्षा असते. भारतात मात्र अध्यक्षपदाची निवड ही बहुधा पक्षीय संख्याबळाच्या आधारे होते. त्यामुळे अध्यक्षांकडून पूर्ण निष्पक्षतेची अपेक्षा करताना त्यांच्या निवडीच्या प्रक्रियेवरही प्रश्न उपस्थित होतो.

कायदा वाचवायचा असेल तर सुधारणा अपरिहार्य

पक्षबदल बंदी कायदा प्रभावी करायचा असेल, तर अपात्रतेचा निर्णय स्वतंत्र घटनात्मक यंत्रणा किंवा निष्पक्ष लवादाकडे देण्याच्या प्रस्तावावर गंभीर विचार झाला पाहिजे. निर्णयासाठी निश्चित कालमर्यादा असावी. तसेच 'विलीनीकरणा'च्या नावाखाली सामूहिक पक्षांतराचा मार्ग खुला राहणार नाही, यासाठी दहाव्या अनुसूचीतील तरतुदी अधिक कठोर करण्याची गरज आहे.

लोकशाहीत कायद्यापेक्षा व्यक्ती मोठी होऊ लागली आणि घटनात्मक पदाला पक्षीय राजकारणाची सावली पडली, तर परिणाम केवळ एका सरकारपुरता किंवा एका पक्षापुरता मर्यादित राहत नाही. आज एका पक्षाला मिळणारा फायदा उद्या दुसऱ्या पक्षाविरुद्ध वापरला जाऊ शकतो. म्हणूनच प्रश्न केवळ विधानसभा अध्यक्षांच्या अधिकारांचा नाही; प्रश्न आहे लोकशाहीच्या विश्वासार्हतेचा. पक्षबदल रोखण्यासाठी केलेला कायदा जर निर्णयाच्या विलंबामुळेच निष्प्रभ होत असेल, तर त्याचा 'रक्षक' कोण आणि त्याची जबाबदारी निश्चित करणारा कोण, हा प्रश्न सर्वोच्च न्यायालयापुढेच नव्हे तर संसद आणि जनतेपुढेही उभा आहे.

सारांश वृत्त

आंबेगावच्या ग्रामीण भागात पर्यावरणपूरक गणेशमूर्तींना वाढती मागणी

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

घोडेगाव : प्रतिनिधी

श्री गणेशोत्सव जवळ येत असताना आंबेगाव तालुक्याच्या ग्रामीण भागात यंदा पर्यावरणपूरक शाडू मातीच्या गणेशमूर्तींना मागणी वाढल्याचे चित्र आहे. पर्यावरण संवर्धनाबाबत नागरिकांमध्ये वाढत असलेली जागृती आणि जलप्रदूषण टाळण्याच्या उद्देशामुळे शाडूच्या मूर्तींना पसंती दिली जात आहे. घोडेगाव येथील मूर्तिकार मिलिंद सोमवंशी सध्या शाडूच्या गणेशमूर्तींवर शेवटचा हात फिरवताना दिसत आहेत.

अलीकडच्या काळात पर्यावरण रक्षणाबाबत जनजागृती मोठ्या प्रमाणात वाढली आहे. शाळांमध्येही पर्यावरण विषयाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांमध्ये पर्यावरण संवर्धनाची जाणीव निर्माण केली जात आहे. त्याचा सकारात्मक परिणाम गणेशोत्सवावरही दिसून येत असून, नागरिकांकडून पर्यावरणपूरक गणेशमूर्तींना प्राधान्य दिले जात आहे.

शाडूच्या गणेशमूर्ती प्रामुख्याने शाडू माती, बांबूच्या काड्या, कापड, कापूस, नारळाचा काथ्या, नैसर्गिक डिंक, कागद, खडू पावडर आणि नैसर्गिक रंग अशा पर्यावरणपूरक घटकांपासून तयार केल्या जातात. त्यामुळे या मूर्तींच्या विसर्जनामुळे जलप्रदूषणाचा धोका तुलनेने कमी होतो.

रासायनिक रंग व विषारी घटकांचा वापर टाळल्यामुळे विसर्जनानंतर पाण्यात हानिकारक रसायने मिसळण्याची शक्यता कमी होते. तसेच नैसर्गिक घटकांपासून तयार केलेल्या मूर्ती पाण्यात सहज विरघळत असल्याने जलचरांनाही कमी धोका निर्माण होतो.

विशेष म्हणजे शाडूच्या गणेशमूर्तींचे घरच्या घरी बादली किंवा टबमध्ये विसर्जन करता येते. विसर्जनानंतर तयार झालेली माती व पाणी कुंड्यांमधील झाडे, परसबाग किंवा बागेतील रोपांसाठी वापरता येते. त्यामुळे घरगुती विसर्जनातून जलप्रदूषण रोखण्यासोबतच पर्यावरण संवर्धनालाही हातभार लागतो.

गणेशोत्सव हा श्रद्धेचा आणि उत्साहाचा सण असला तरी त्यासोबत पर्यावरणाची जबाबदारी जपणेही तितकेच महत्त्वाचे आहे. त्यामुळे यंदाच्या गणेशोत्सवात 'श्रीं'च्या भक्तीसोबत निसर्गाचेही संरक्षण करण्यासाठी पर्यावरणपूरक गणेशमूर्तींचा स्वीकार करण्याकडे नागरिकांचा कल वाढत असल्याचे दिसून येत आहे.

'तुम्ही स्वतःला देव समजता का?'

मुंबई उच्च न्यायालयाने एफडीएला फटकारले, 'ते' ५ रेस्टॉरंट पुन्हा सुरू

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

मुंबई / प्रतिनिधी

महाराष्ट्र अन्न व औषध प्रशासनाने (एफडीए) मुंबई क्रिकेट असोसिएशनच्या परिसरातील पाच रेस्टॉरंटचे परवाने निलंबित करण्याच्या निर्णयाला मुंबई उच्च न्यायालयाने शनिवारी स्थगिती देत ती पुन्हा सुरू करण्यास परवानगी दिली आहे. या रेस्टॉरंटच्या नव्या तपासणीत खाद्य सुरक्षा नियमांचे ८८ टक्के पालन होत असल्याचे आढळून आले. यावेळी न्यायालयाने एफडीए आयुक्त तुकाराम मुंढे आणि अधिकाऱ्यांच्या कार्यपद्धतीवर तीव्र नाराजी व्यक्त करत अवमान कारवाईचा इशाराही दिला आहे.

कार्यवाह मुख्य न्यायमूर्ती रवींद्र घुगे आणि न्यायमूर्ती गौतम अंखड यांच्या खंडपीठासमोर या प्रकरणाची सुनावणी झाली. एमसीएने एफडीएच्या निर्णयाविरोधात उच्च न्यायालयात याचिका दाखल केली होती. स्वच्छतेतील कथित त्रुटी तसेच तृतीय पक्षाकडून रेस्टॉरंट चालविण्याशी संबंधित नियमभंगाच्या कारणावरून एफडीएने कारवाई केली होती. बांद्रा-कुर्ला कॉम्प्लेक्स परिसरातील एमसीएच्या जागेवर ही पाच रेस्टॉरंट आहेत. गुरुवारी झालेल्या नव्या तपासणीत ती खाद्य सुरक्षा नियमांचे ८८ टक्के पालन करत असल्याचे स्पष्ट झाले. मात्र, परवाने एमसीएच्या नावावर असताना ही रेस्टॉरंट शिर्के इन्फ्रास्ट्रक्चर कडून चालवली जात असल्याचे कारण देत एफडीएने निलंबन कायम ठेवले होते. यावर न्यायालयाने एफडीएने कायद्याचा व्यावहारिक विचार न करता केवळ तांत्रिक दृष्टिकोन स्वीकारल्याचे नमूद केले. अशा प्रकारच्या व्यवस्थेला कायद्यात स्पष्ट बंदीची तरतूद नसल्याचेही खंडपीठाने सांगितले. मागील सुनावणीवेळी एफडीएला व्यावहारिक दृष्टिकोन स्वीकारण्याचे निर्देश दिले होते. तरीही विभागाने त्याचा विचार केला नाही, अशी नाराजी न्यायालयाने व्यक्त केली. संबंधित अधिकाऱ्यांविरोधात अवमान कारवाई करण्याचा इशारा देत न्यायालयाने, आम्ही अधिकाऱ्यांना वारंवार फटकारून थकलो आहोत. आता कठोर आदेश देण्याची वेळ आली आहे. आम्ही अवमान कारवाई करू, असे सुनावले. एफडीएकडून वारंवार घाईघाईने निर्णय घेतले जात असल्याबद्दलही न्यायालयाने प्रश्न उपस्थित केला. तुम्ही स्वतःला देव समजता का आणि काहीही करू शकता असे वाटते का? असा सवाल न्यायालयाने केला. दरम्यान, न्यायालयाच्या नाराजीनंतर अतिरिक्त सरकारी वकील पी. पी. काकडे यांनी एफडीए निलंबनाचा आदेश मागे घेणार असल्याचे सांगितले. तसेच एमसीएला शिर्के इन्फ्रास्ट्रक्चर सोबतच्या कराराबाबत नव्याने नोटीस देऊन त्याची बाजू ऐकून घेतल्यानंतर कारणांसह निर्णय घेतला जाईल, असे स्पष्ट केले. रेस्टॉरंट आता नियमांचे पालन करत असल्याने निलंबनाचा आदेश उठवण्यात येत असल्याचे न्यायालयाने स्पष्ट केले. त्यानंतर पाचही रेस्टॉरंटना सेवा पुन्हा सुरू करण्याची परवानगी देत न्यायालयाने याचिका निकाली काढल्या. दरम्यान, तृतीय पक्षाकडून रेस्टॉरंट चालविण्याशी संबंधित मुद्द्यांचा एफडहीए स्वतंत्रपणे पुनर्विचार करणार आहे.

नेपाळ महाप्रलय : मृतांचा आकडा ६०० वर, पावसामुळे पुन्हा पुराचा धोका?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

काठमांडू / वृत्तसेवा

नेपाळमध्ये अचानक आलेल्या पुरातील मृतांचा आकडा ६१६ वर पोहोचला आहे. तर जखमी आणि बचावलेल्या लोकांची संख्या २,३०१ आहे. नेपाळच्या आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरणाच्या माहितीनुसार, २,४२६ लोक अजूनही बेपत्ता असून, चौथ्या दिवशीही बचावकार्य सुरू आहे. पावसामुळे बचावकार्यात अडथळा येत असल्याचे आपत्कालीन पथकांचे म्हणणे आहे.

चीनकडील बाजूस ७ लोकांचा मृत्यू झाला आहे. पूरग्रस्त बाधित भागात या आठवड्याच्या अखेरीस आणखी पावसाची शक्यता आहे. या पार्श्वभूमीवर अधिकारी दोन जलाशयांतील पाणी पातळीकडे बारकाईने लक्ष ठेवून आहेत.

कारण यामुळे पूरस्थिती निर्माण होण्याची भीती व्यक्त केली जात आहे. चीनच्या सरकारी प्रसारमाध्यमाच्या वृत्तानुसार, पुरामुळे मोठे नुकसान झालेल्या एका सीमावर्ती भागात कोणीही जिवंत आढळून आलेले नाही. तर नेपाळ पर्यटन मंडळाने, पूरस्थिती अडकलेल्या आतापर्यंत १८४ परदेशी नागरिकांची सुटका केली असल्याची माहिती दिली आहे. तिबेटमधील सात जणांचा मृत्यू झाला असून ५५४ जण बेपत्ता आहेत. गेल्या बुधवारी नेपाळ-तिबेट सीमेवर अचानक आलेल्या भयंकर पुरामुळे घरे, वाहने, रस्ते आणि पूल वाहून गेले आहेत.

तसेच जलविद्युत प्रकल्पांचे मोठे नुकसान झाले आहे. नेपाळमधील पुरानंतर भोटेकोशी नदीतून चितवन जिल्ह्यात २२९ बेवारस आणि अद्याप ओळख न पटलेले मृतदेह वाहून आले आहेत. ते दफन करण्याचा निर्णय प्रशासनाने घेतला आहे.

सोनिया गांधींच्या आत्मचरित्रावरून काँग्रेस आक्रमक; 'भारतासाठीच वेगळी भूमिका का?'

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली : विशेष प्रतिनिधी

काँग्रेसच्या माजी अध्यक्षा सोनिया गांधी यांचे बहुप्रतीक्षित आत्मचरित्र 'बिलाँगिंग : अ जर्नी ऑफ लव्ह' प्रकाशनाआधीच वादाच्या भोवऱ्यात सापडले आहे. या पुस्तकाच्या भारतातील प्रकाशनाबाबत पेंग्विन रँडम हाऊस इंडियाने समाजमाध्यमावर आपली भूमिका स्पष्ट केल्यानंतर काँग्रेस नेत्यांनी केंद्र सरकारच्या कथित दबावाचा तसेच अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याचा मुद्दा उपस्थित केला आहे.

पेंग्विन रँडम हाऊस इंडियाने 'एक्स'वरील संदेशातून या प्रकरणी स्पष्टीकरण दिले. सोनिया गांधी यांचे पुस्तक प्रकाशित करण्यासाठी आम्ही उत्सुक होतो. मात्र, लेखकाने पुस्तकात मांडलेल्या बाबींची तथ्यपडताळणी करणे ही प्रकाशकाची जबाबदारी आणि अधिकार असल्याचे कंपनीने म्हटले आहे. तसेच या पुस्तकाचे भारतातील प्रकाशक पेंग्विन रँडम हाऊस इंडिया नाही, असेही स्पष्ट करण्यात आले आहे. पेंग्विनच्या या स्पष्टीकरणानंतर काँग्रेस नेत्यांनी कंपनीच्या भूमिकेवर प्रश्न उपस्थित केले आहेत. काँग्रेसचे ज्येष्ठ नेते अशोक गेहलोत यांनी दावा केला की, पुस्तकातील पंतप्रधान नरेंद्र मोदी, राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघ तसेच चीनकडून भारतीय भूभागावर करण्यात आलेल्या कथित अतिक्रमणासंदर्भातील मजकूर हटविण्यासाठी पेंग्विनवर दबाव आणण्यात आला होता. सोनिया गांधी यांनी या मजकुरात बदल करण्यास नकार दिल्यानंतर कंपनीने भारतात पुस्तक प्रकाशित करण्यास नकार दिल्याचा दावा गेहलोत यांनी केला. हा प्रकार अभिव्यक्ती स्वातंत्र्यावर हल्ला असल्याची टीकाही त्यांनी केली. गेहलोत यांच्यासह काँग्रेसच्या अनेक नेत्यांनी पेंग्विनच्या भूमिकेवर नाराजी व्यक्त केली आहे. हे पुस्तक जगातील इतर देशांमध्ये पेंग्विनच्या प्रकाशन संस्थेमार्फत प्रकाशित होत असेल, तर केवळ भारतात त्याचे प्रकाशन का थांबविण्यात आले, असा सवाल काँग्रेस नेत्यांनी उपस्थित केला आहे. काँग्रेसचे नेते कमलनाथ यांनीही या प्रकरणावरून प्रश्न उपस्थित केला. सोनिया गांधी यांच्यासारख्या वरिष्ठ नेत्याला आता काय लिहावे आणि काय लिहू नये, हे प्रकाशक ठरविणार का, असा सवाल त्यांनी केला. प्रकाशकानेच आपल्यावर दबाव असल्याचे सांगितल्याचा दावाही काँग्रेस नेत्यांकडून करण्यात आला आहे. मात्र, सरकारकडून पेंग्विन रँडम हाऊसवर प्रत्यक्ष दबाव आणण्यात आला होता, या काँग्रेस नेत्यांच्या आरोपाची अद्याप स्वतंत्र पुष्टी झालेली नाही. त्यामुळे या प्रकरणातील नेमके तथ्य काय, याबाबत संभ्रम कायम आहे. सोनिया गांधी यांच्या 'बिलाँगिंग : अ जर्नी ऑफ लव्ह' या पुस्तकाचे भारतातील प्रकाशन आणि वितरण नेमके कोणामार्फत होणार, याबाबत अद्याप स्पष्टता आलेली नाही. दरम्यान, अमेझॉनवर या पुस्तकाची इलेक्ट्रॉनिक आवृत्ती २ हजार ६१५ रुपयांना आगाऊ नोंदणीसाठी उपलब्ध असल्याचे दिसून येत आहे. अमेझॉनवरील माहितीनुसार, या इलेक्ट्रॉनिक पुस्तकाचे प्रकाशन हार्परकॉलिन्स यूकेच्या विल्यम कॉलिन्स या प्रकाशन संस्थेमार्फत करण्यात आले आहे. त्यामुळे भारतात पुस्तकाची छापील आवृत्ती कोण प्रकाशित करणार आणि त्याचे वितरण कशा पद्धतीने होणार, याबाबत उत्सुकता निर्माण झाली आहे. प्रकाशनाआधीच राजकीय आरोप-प्रत्यारोपांना सुरुवात झाल्याने सोनिया गांधी यांच्या आत्मचरित्राची चर्चा आता पुस्तकातील मजकुरापेक्षा त्याच्या भारतातील प्रकाशनाभोवती अधिक रंगू लागली आहे.

आयआयटीत विद्यार्थी मरत असताना भाजपची 'शिक्षणक्रांती' कुठे आहे?

ऋषिकेश कुमार यांच्या मृत्यूने व्यवस्थेचा आरसा समोर; आरोप-प्रत्यारोप नको, आता केंद्राने ठोस उपाय द्यावेत!

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली : विशेष प्रतिनिधी

मुंबई । प्रतिनिधी :

देशातील सर्वोत्तम शैक्षणिक संस्थांपैकी एक मानल्या जाणाऱ्या आयआयटी दिल्लीमध्ये ३१ वर्षीय विद्यार्थी ऋषिकेश कुमार यांच्या मृत्यूने देशाच्या शिक्षण व्यवस्थेतील गंभीर प्रश्न पुन्हा ऐरणीवर आणले आहेत. २२ ऑगस्ट रोजी लेक्चर हॉल कॉम्प्लेक्सच्या सहाव्या मजल्यावरून पडून त्यांचा मृत्यू झाला. घटनास्थळी सुसाइड नोट सापडलेली नसल्याने त्यांच्या मृत्यूचे नेमके कारण अद्याप स्पष्ट झालेले नाही. त्यामुळे तपास पूर्ण होण्यापूर्वी निष्कर्ष काढणे घाईचे ठरेल; मात्र, या घटनेने विद्यार्थ्यांच्या मानसिक ताणाचा, संस्थात्मक आधाराचा आणि शिक्षण व्यवस्थेतील स्पर्धेच्या वाढत्या दबावाचा प्रश्न नक्कीच उपस्थित केला आहे.

कॉकरोच जनता पार्टीचे संयोजक अभिजीत दीपके यांनी या घटनेच्या पार्श्वभूमीवर देशाची शिक्षण व्यवस्था उद्ध्वस्त झाल्याचा आरोप केला आहे. आयआयटीसारख्या संस्थांमध्येही विद्यार्थ्यांवर भविष्याची भीती आणि मानसिक दबाव वाढत असेल, तर केवळ 'जागतिक दर्जाच्या संस्था' असा प्रचार करून प्रश्न सुटणार नाही.

मात्र, येथे एक महत्त्वाचा प्रश्न भाजपच्या नेतृत्वाखालील केंद्र सरकारलाही विचारावा लागेल विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेसाठी सरकारची ठोस कृती योजना नेमकी काय आहे?

फक्त चौकशी समित्या पुरेशा नाहीत!

ऋषिकेश कुमार यांच्या मृत्यूची चौकशी करण्यासाठी आयआयटी दिल्लीने बाह्य चौकशी समिती स्थापन केली आहे. निवृत्त न्यायाधीश, एम्सचे प्राध्यापक, संस्थेचे अधिकारी आणि विद्यार्थी प्रतिनिधी यांचा समावेश असलेली समिती निश्चितच स्वागतार्ह आहे. परंतु प्रत्येक दुर्घटनेनंतर चौकशी समिती स्थापन करणे आणि अहवालाची प्रतीक्षा करणे, एवढ्यावर शिक्षण व्यवस्थेची जबाबदारी संपत नाही.

प्रश्न आहेपुढे काय?

केंद्र सरकारने देशातील सर्व आयआयटी, आयआयएम, केंद्रीय विद्यापीठे आणि प्रमुख उच्चशिक्षण संस्थांमध्ये विद्यार्थ्यांसाठी स्वतंत्र, गोपनीय आणि २४ तास उपलब्ध समुपदेशन व्यवस्था निर्माण करण्याबाबत स्पष्ट धोरण जाहीर करावे. विद्यार्थ्याला मदत मागण्यासाठी आधी 'संकटात' जाण्याची वेळ येऊ नये, यासाठी नियमित मानसिक आरोग्य तपासणी आणि शिक्षक-विद्यार्थी संवादाची यंत्रणा असली पाहिजे.

'मेरिट'च्या शर्यतीत माणूस हरवणार नाही ना?

देशाला अभियंते, वैज्ञानिक आणि संशोधक हवेत; पण त्यासाठी विद्यार्थ्यांवर असह्य दबाव निर्माण करून चालणार नाही. गुण, रँक, प्लेसमेंट आणि पॅकेज यापलीकडेही विद्यार्थ्यांचे आयुष्य आहे, ही जाणीव शिक्षण संस्थांच्या धोरणात उतरली पाहिजे.

भाजप सरकारने 'न्यू इंडिया' आणि 'विकसित भारत' यांची स्वप्ने दाखवताना त्यासाठी आवश्यक असलेली मानवी आणि संवेदनशील शिक्षणव्यवस्था उभी करण्याची जबाबदारी स्वीकारली पाहिजे. उत्कृष्ट शिक्षण म्हणजे केवळ अत्याधुनिक प्रयोगशाळा, मोठी इमारत किंवा जागतिक रँकिंग नव्हे; विद्यार्थी अडचणीत असताना त्याच्या पाठीशी उभी राहणारी संस्था म्हणजे खरे उत्कृष्ट शिक्षण.

आता केंद्राने उत्तर द्यावे

देशातील उच्चशिक्षण संस्थांमध्ये विद्यार्थी कल्याणासाठी किती निधी दिला जातो? प्रत्येक संस्थेत प्रशिक्षित समुपदेशकांची संख्या किती आहे? विद्यार्थ्यांच्या तक्रारी ऐकण्यासाठी स्वतंत्र यंत्रणा किती प्रभावी आहे? मानसिक तणावाची पूर्वचिन्हे ओळखण्यासाठी शिक्षकांना प्रशिक्षण दिले जाते का? या प्रश्नांची उत्तरे सार्वजनिक करण्याची वेळ आली आहे.

दीपके यांनी उपस्थित केलेले इतर आर्थिक आरोप हे स्वतंत्रपणे तपासण्याचा विषय आहे. त्यांचा आधार घेऊन शिक्षण व्यवस्थेवरील निष्कर्ष काढणे योग्य ठरणार नाही. पण विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेचा प्रश्न मात्र कोणत्याही राजकीय पक्षाच्या आरोप-प्रत्यारोपापलीकडचा आहे.

संपादकीय

महाराष्ट्राच्या प्रश्नांना द्वेषपूर्ण सरकारी उत्तर

सत्ताधाऱ्यांना महाराष्ट्र घडवायचा आहे की केवळ सत्ता टिकवायची आहे, याचे उत्तर भाषणांतून नाही, तर कृतीतून द्यावे लागेल. अन्यथा महाराष्ट्राला विकासाच्या वाटेवरून धार्मिक तणावाच्या आखाड्यात ढकलण्याचे पाप या सरकारच्या माथ्यावर कायमचे गोंदवले जाईल. देशाला दिशा देणाऱ्या महाराष्ट्राची अवस्था आज समुद्राच्या मध्यभागी भरकटलेल्या दिशाहीन जहाजासारखी झाली आहे. देशातील सर्वाधिक प्रगत, पुढारलेले आणि आर्थिकदृष्ट्या सक्षम राज्य म्हणून महाराष्ट्राची ओळख आहे. देशाच्या अर्थव्यवस्थेचे 'ग्रोथ इंजिन' म्हणून ज्या महाराष्ट्राकडे पाहिले जाते, त्या राज्यात आज बेरोजगारी, महागाई, भ्रष्टाचार, अमली पदार्थांचे वाढते जाळे, गुन्हेगारी, पेपरफुटी, खराब रस्ते, कमिशनखोरी आणि सत्ताधाऱ्यांची गुंडगिरी असे अनेक प्रश्न आ वासून उभे आहेत. मात्र, जनतेच्या रोजच्या जगण्याशी संबंधित या प्रश्नांची उत्तरे देण्याऐवजी भावनिक आणि धार्मिक मुद्द्यांना हवा देणे, समाजात संशयाचे वातावरण निर्माण करणे आणि जातीय-धार्मिक तणाव वाढविणारी वक्तव्ये करणे, हा सत्ताधारी राजकारणाचा केंद्रबिंदू बनत चालला आहे. मंत्री नितेश राणे, आ. महेश लांडगे, आ. गोपीचंद पडळकर, आ. संग्राम जगताप यांच्यासारख्या सत्ताधारी पक्षातील नेत्यांच्या प्रक्षोभक आणि धार्मिक तेढ निर्माण करणाऱ्या वक्तव्यांमुळे वारंवार तणाव निर्माण होत आहे. परिणामी बेरोजगारी, महागाई, भ्रष्टाचार आणि पेपरफुटीसारखे मूलभूत प्रश्न बाजूला पडतात आणि धर्म, जात, मंदिर-मशीद, हिंदू-मुस्लिम अशा विषयांभोवती चर्चेची दिशा वळवली जाते. जनतेला भेडसावणाऱ्या मूलभूत प्रश्नांपासून लक्ष विचलित करण्यासाठी अशा मुद्द्यांचा वापर सत्ताधाऱ्यांकडून केला जात आहे, ही महाराष्ट्राच्या सामाजिक आणि राजकीय भविष्यासाठी चिंतेची बाब आहे. महाराष्ट्रातील लाखो तरुण स्पर्धा परीक्षांची तयारी करतात. अनेक वर्षे अभ्यास करून, कुटुंबाच्या आर्थिक परिस्थितीशी संघर्ष करत ते सरकारी नोकरीच्या एका संधीची प्रतीक्षा करतात. मात्र परीक्षा प्रक्रियेतील गैरप्रकार, पेपरफुटी आणि अनियमिततेमुळे त्यांच्या स्वप्नांचा चुराडा होतो. पेपरफुटी हा केवळ परीक्षेतील गैरप्रकार नाही; तो तरुणांच्या भविष्यावरचा दरोडा आहे. छएएढ, ढएढ, तलाठी, उइडए आणि विविध भरती परीक्षांच्या पेपरफुटी व गैरप्रकारांच्या तक्रारीनंतर चझङ्ङउ लाही पेपरफुटीच्या रोगाची लागण झाल्याचे स्पष्ट झाले आहे. गेल्या १० वर्षांत महाराष्ट्रातील सरकारी भरतीच्या विविध १७ हून अधिक परीक्षांचे पेपर फुटले आहेत. मार्चमध्ये झालेल्या औषध निरीक्षक परीक्षेचा पेपर फुटल्याच्या तक्रारीनंतरही प्रक्रिया पुढे नेण्यात आली आणि ४८८ उमेदवारांची गुणवत्ता यादी प्रसिद्ध करण्यात आली. त्यानंतर तपासात पेपरफुटी झाल्याचे स्पष्ट झाल्यावर चझङ्ङउ ने संपूर्ण भरती प्रक्रिया रद्द करून फेरपरीक्षा घेण्याचा निर्णय घेतला. या प्रकरणातील सर्वांत गंभीर प्रश्न केवळ पेपर फुटला की नाही, एवढाच नाही. विद्यार्थ्यांनी तक्रारी केल्यानंतर त्याची तातडीने चौकशी का झाली नाही? तक्रारींकडे दुर्लक्ष करून प्रक्रिया पुढे का नेण्यात आली? गुणवत्ता यादी प्रसिद्ध होईपर्यंत परिस्थिती का जाऊ दिली? या संपूर्ण प्रक्रियेत विद्यार्थ्यांचा गेलेला वेळ, पैसा आणि मानसिक त्रासाची जबाबदारी कोण घेणार? या प्रश्नांची स्पष्ट उत्तरे सरकारने दिली पाहिजेत. महाराष्ट्राच्या आर्थिक सामर्थ्याचा वापर करून सत्ताधारी नेहमीच आपली पाठ थोपटून घेत असतात. मुंबईसारखी आर्थिक राजधानी, पुण्यासारखे औद्योगिक व तंत्रज्ञान केंद्र आणि नाशिक, नागपूर, छत्रपती संभाजीनगर, कोल्हापूर, नवी मुंबई यांसारखी वेगाने विकसित होणारी शहरे राज्याची क्षमता दाखवतात. मात्र चाकणसारख्या देशातील आघाडीच्या औद्योगिक क्षेत्रातील उद्योग खराब रस्ते आणि वाहतूककोंडीला कंटाळून स्थलांतरित होत असतील तर सरकारचे विकासाचे दावे किती बोगस आहेत हे स्पष्ट होते. सामान्य नागरिकाला सुरक्षित रस्ता, परवडणारे जीवन, रोजगाराची संधी, पारदर्शक प्रशासन आणि कायदा-सुव्यवस्थेची हमी मिळणे हा खरा विकास आहे. पण आज महागाईमुळे घरगुती अर्थव्यवस्थेवर ताण आहे, तरुणांच्या हाताला काम नाही, शेतकरी संकटात आहे आणि शहरांमध्ये वाहतूककोंडी व खराब रस्त्यांमुळे नागरिकांचा वेळ आणि पैसा वाया जात आहे. भ्रष्टाचार आणि कमिशनखोरीच्या आरोपांमुळे प्रशासनावर विश्वास राहिलेला नाही. अमली पदार्थांचे जाळे आणि वाढत्या गुन्हेगारीमुळे कायदा-सुव्यवस्थेची गंभीर स्थिती निर्माण झाली आहे. धार्मिक ध्रुवीकरणाचा राजकीय शॉर्टकट सत्ताधाऱ्यांनी स्वीकारला आहे. त्याचा जबर फटका महाराष्ट्राच्या विकासाला बसणार आहे. लोकशाहीमध्ये सरकार जनतेची मालक नसते; ते जनतेच्या मताने सत्तेत आलेले असते. त्यामुळे सरकारला प्रश्न विचारणे, आंदोलन करणे आणि निषेध नोंदवणे हा नागरिकांचा संविधानिक अधिकार आहे. मात्र राज्याच्या गृहविभागाने मुंबईतील आंदोलनांवर निर्बंध आणणारे आदेश काढले असून आझाद मैदानाव्यतिरिक्त इतर ठिकाणी आंदोलन करण्यावर बंदी घालण्यात आली आहे. शेतकरी, विद्यार्थी, कामगार, महिला आणि बेरोजगार तरुण आपल्या मागण्या सरकारपर्यंत पोहोचवण्यासाठी आंदोलन करतात. सरकारला आंदोलने नको असतील तर आंदोलनाची जागा बंद करण्यापेक्षा आंदोलनाची कारणे संपवली पाहिजेत. विद्यार्थ्यांना पारदर्शक परीक्षा हवी असेल तर ती पारदर्शकपणे घ्या. तरुण रोजगार मागत असतील तर रोजगारनिर्मिती करा. शेतकऱ्यांना मदत हवी असेल तर ती द्या. महागाईने जनता त्रस्त असेल तर त्यावर ठोस उपाय करा. मग लोकांना रस्त्यावर उतरण्याची वेळ येणार नाही. महाराष्ट्राची सामाजिक परंपरा संतांची, समाजसुधारकांची आणि प्रबोधनाची आहे. छत्रपती शिवाजी महाराजांनी रयतेच्या कल्याणाला राज्यकारभाराच्या केंद्रस्थानी ठेवले. शाहू, फुले, आंबेडकर यांच्या विचारांनी महाराष्ट्राला सामाजिक न्याय, समता आणि बंधुभावाची दिशा दिली. अशा महाराष्ट्रात राजकीय फायद्यासाठी धार्मिक जातीय तेढ निर्माण करणे म्हणजे या महापुरुषांचा अवमान करणेच आहे. आज महाराष्ट्राला भडक आणि प्रक्षोभक भाषणे नाही, रोजगार हवा आहे. धार्मिक वाद नाही, महागाईपासून दिलासा हवा आहे. पेपरफुटी नाही, पारदर्शक परीक्षा हव्या आहेत. कमिशनखोरी नाही, विकास हवा आहे. सत्तेची दादागिरी नाही तर जनतेला उत्तरदायी सरकार हवे आहे.

रोजगार, शिक्षण, शेती, महागाई, भ्रष्टाचार आणि सुरक्षितता या महत्त्वाच्या प्रश्नांपासून लक्ष विचलित करण्यासाठी धार्मिक-जातीय वाद उभे करून हे प्रश्न संपणार नाहीत. दिशाहीन जहाजाला वादळापेक्षा दिशा नसणे अधिक धोकादायक असते. त्यामुळे महाराष्ट्राला पुन्हा विकासाची दिशा द्यायची असेल, तर समाजाला विभागण्याऐवजी जोडणे, प्रश्न विचारणाऱ्यांचा आवाज दाबण्याऐवजी ऐकणे आणि जनतेच्या मूलभूत प्रश्नांवर ठोस काम करणे आवश्यक आहे. सत्ताधाऱ्यांना महाराष्ट्र घडवायचा आहे की केवळ सत्ता टिकवायची आहे, याचे उत्तर भाषणांतून नाही, तर कृतीतून द्यावे लागेल. अन्यथा महाराष्ट्राला विकासाच्या वाटेवरून धार्मिक तणावाच्या आखाड्यात ढकलण्याचे पाप या सरकारच्या माथ्यावर कायमचे गोंदवले जाईल.

यादीचा कचरा; लोकशाहीची सुरक्षा धोक्यात!

३,४०० मतदार अर्ज झेरॉक्स दुकानात सापडणे हा निष्काळजीपणा नव्हे, तर लोकशाहीच्या गोपनीयतेवरील गंभीर आघात!

■ **दैनिक राज्य लोकतंत्र**
पिंपरी-चिंचवड । प्रतिनिधी

मतदार हा लोकशाहीचा मालक असतो आणि मतदार यादी ही लोकशाहीच्या अधिकाराचे अधिकृत दप्तर असते. त्यामुळे या दप्तरातील एकही कागद बेपर्वाईने हाताळला जाणे ही साधी प्रशासकीय चूक मानता येणार नाही. रायगड जिल्ह्यात निवडणूक आयोगाच्या प्रक्रियेशी संबंधित तब्बल ३,४०० मतदार अर्ज एका खासगी झेरॉक्स दुकानात आढळून येणे, ही घटना निवडणूक यंत्रणेच्या कार्यपद्धतीवरच गंभीर प्रश्नचिन्ह निर्माण करणारी आहे.

या अर्जांमध्ये मतदारांचे फोटो, पत्ते आणि अन्य वैयक्तिक माहिती असल्याचे समोर आले आहे. म्हणजेच नागरिकांनी निवडणूक यंत्रणेवर विश्वास ठेवून दिलेली संवेदनशील माहिती सरकारी यंत्रणेच्या चौकटीबाहेर गेली. प्रश्न फक्त एवढाच नाही की हे अर्ज झेरॉक्स दुकानात कसे पोहोचले? खरा प्रश्न असा आहे की मतदारांची वैयक्तिक माहिती कोणाच्या परवानगीने, कोणाच्या आदेशाने आणि कोणत्या साखळीतून खासगी व्यक्तीच्या हातात गेली?

रायगडचे जिल्हाधिकारी किशन जावळे यांनी पाच केंद्रस्तरीय अधिकाऱ्यांना (इडजी) निलंबित केले, ही प्राथमिक कारवाई स्वागतार्ह आहे. पण पाच कर्मचाऱ्यांना निलंबित करून प्रकरण संपवणे म्हणजे घराला आग लागल्यानंतर धूर दिसत असलेल्या खिडकीवर कुलूप लावण्यासारखे आहे. मूळ आग कुठे लागली आणि ती कोणी लावली, हे शोधणे अधिक महत्त्वाचे आहे.

इडज हा निवडणूक प्रक्रियेतील महत्त्वाचा घटक असला, तरी एवढ्या मोठ्या संख्येने गोपनीय अर्ज एका खासगी झेरॉक्स दुकानापर्यंत पोहोचण्यासाठी केवळ एका व्यक्तीची चूक पुरेशी आहे का? कागद कुठून बाहेर पडले, कोणाने नेले, झेरॉक्स कोणी काढल्या, त्याची प्रत कुठे गेली, त्याचा वापर झाला का आणि या प्रक्रियेत आणखी कोणाचा सहभाग होता या प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर मिळाले पाहिजे.

याहून गंभीर बाब म्हणजे या प्रकरणाला आता राजकीय रंग चढला आहे. शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे) आणि राष्ट्रवादी काँग्रेस (शरदचंद्र पवार) यांच्याकडून निवडणूक प्रक्रियेत गैरप्रकारासाठी सरकारी यंत्रणेचा वापर झाल्याचे आरोप केले जात आहेत. दुसरीकडे भाजपकडून या प्रकरणाशी पक्षाच्या कार्यकर्त्यांचा संबंध नसल्याचे सांगितले जात आहे. आरोप-प्रत्यारोपांच्या या राजकारणात सत्य दडपले जाऊ नये.

निवडणूक प्रक्रियेवरील संशय दूर करण्याची जबाबदारी सत्ताधारी पक्षाचीही आहे आणि निवडणूक आयोगाची तर सर्वाधिक आहे.

कारण निवडणूक आयोग ही केवळ निवडणूक घेणारी संस्था नाही; ती निवडणुकीवरील जनतेचा विश्वास जपणारी संवैधानिक व्यवस्था आहे. मतदाराला जर असा संशय वाटू लागला की त्याने दिलेली माहिती सुरक्षित नाही किंवा मतदार यादीतील माहितीचा गैरवापर होऊ शकतो, तर लोकशाहीच्या संपूर्ण प्रक्रियेवर त्याचा परिणाम होतो.

विशेषतः डखठसारख्या मतदार यादी पुनरावलोकनाच्या प्रक्रियेत पारदर्शकता आणि गोपनीयता या दोन्ही गोष्टी अत्यंत महत्त्वाच्या आहेत. नागरिकांकडून कागदपत्रे आणि वैयक्तिक माहिती घेताना सरकार नागरिकाला सुरक्षिततेची हमी देते. त्या माहितीचे संरक्षण करण्याची जबाबदारीही त्याच यंत्रणेची आहे. त्यामुळे 'निलंबन' ही अंतिम कारवाई नसून चौकशीची सुरुवात असली पाहिजे.

या प्रकरणाची स्वतंत्र आणि निष्पक्ष चौकशी झाली पाहिजे. संबंधित अर्जांची संपूर्ण साखळी तपासली पाहिजे. उउढ्त फुटेज, झेरॉक्स दुकानातील नोंदी, अर्जांच्या हालचालींची कागदपत्रे, संबंधित अधिकाऱ्यांचे मोबाईल आणि डिजिटल रेकॉर्ड, तसेच अर्जांची प्रत काढण्यामागील कारण यांची तपासणी झाली पाहिजे. जर वैयक्तिक माहितीचा गैरवापर झाल्याचे आढळले, तर संबंधितांवर केवळ विभागीय कारवाई न करता लागू फौजदारी आणि निवडणूक कायद्यांनुसार कठोर कारवाई झाली पाहिजे.

यासोबतच एक मूलभूत प्रश्नही उपस्थित होतोमतदारांची माहिती कागदावर फिरत राहणार की सुरक्षित डिजिटल प्रणालीत नियंत्रित पद्धतीने हाताळली जाणार? संवेदनशील सरकारी कागदपत्रांची प्रत काढण्यासाठी खासगी दुकानांचा वापर होत असेल, तर त्यासाठी जबाबदारीची स्पष्ट साखळी आणि नोंदणी व्यवस्था का नाही?

लोकशाही केवळ मतदानाच्या दिवशी जिवंत राहत नाही. ती मतदार यादी तयार करण्यापासून सुरू होते. मतदाराचा अर्ज सुरक्षित ठेवण्यात प्रशासन अपयशी ठरले, तर मतदान केंद्रावरील पारदर्शकतेचे दावे कितीही केले तरी त्यावर प्रश्नचिन्ह राहणारच.

म्हणूनच रायगडमधील ३,४०० अर्जांचे प्रकरण 'पाच इडज निलंबित' या एका ओळीवर थांबवू नये. या कागदांचा प्रवास कुठून सुरू झाला आणि कुठे संपला, याचा संपूर्ण मागोवा घेतला पाहिजे. राजकीय हस्तक्षेप झाला का, प्रशासकीय संगनमत होते का, की ही केवळ निष्काळजीपणा होता याचा निर्विवाद खुलासा जनतेसमोर झाला पाहिजे.

कारण हा प्रश्न ३,४०० अर्जांचा नाही.

हा प्रश्न प्रत्येक मतदाराच्या विश्वासाचा आहे.

आणि लोकशाहीत मतदाराचा विश्वास एकदा तुटला, तर तो कोणत्याही निलंबनाच्या आदेशाने पुन्हा जोडता येत नाही.

पिंपरी-चिंचवडमध्ये खळबळ; बीएसएनएल डक्टमध्ये विषारी वायूमुळे दोन मजुरांचा मृत्यू

निगडी प्राधिकरणात दुर्घटना; सोबतचे तीन मजूर बेपत्ता, पोलिसांकडून तपास सुरू

■ **दैनिक राज्य लोकतंत्र**
निगडी : प्रतिनिधी

पिंपरी-चिंचवडमधील निगडी प्राधिकरण परिसरात भारत संचार निगम लिमिटेड (इड्छ्ङ)च्या भूमिगत फायबर ऑप्टिक डक्टच्या कामादरम्यान विषारी वायूमुळे गुदमरून दोन तरुण मजुरांचा मृत्यू झाल्याची धक्कादायक घटना घडली. या दुर्घटनेमुळे परिसरात खळबळ उडाली आहे.

या दुर्घटनेत मनोज बाबूराव शिंदे (वय २६) आणि अमोल अशोक शिंदे (वय २०) या दोन मजुरांचा मृत्यू झाला. दोघेही मूळचे हिंगोली जिल्ह्यातील औंढा नागनाथ तालुक्यातील सिद्धेश्वर गावचे रहिवासी असल्याची प्राथमिक माहिती आहे.

मिळालेल्या माहितीनुसार, मनोज शिंदे हा नाशिक येथे आपल्या भावासोबत केबल दुरुस्तीचे काम करत होता. इड्छ्छच्या भूमिगत डक्टच्या कामासाठी तो निगडी येथे आला होता. कामादरम्यान डक्टमध्ये विषारी वायू असल्याने दोघेही त्याच्या संपर्कात आल्याची प्राथमिक माहिती आहे.

दरम्यान, या घटनेला आणखी एक धक्कादायक वळण मिळाले आहे. दुर्घटनेच्या वेळी मृत मजुरांसोबत असलेले अन्य तीन सहकारी बेपत्ता असल्याचे समोर आले आहे. या तिघांचे मोबाईल फोन बंद असल्याने त्यांच्या ठावठिकाणाबाबत संभ्रम निर्माण झाला आहे.

घटनेची माहिती मिळताच निगडी पोलिसांनी घटनास्थळी धाव घेतली. दुर्घटना नेमकी कोणत्या परिस्थितीत घडली, डक्टमध्ये विषारी वायू कसा निर्माण झाला आणि मृत मजुरांसोबत असलेले तीन सहकारी कुठे गेले, याचा तपास पोलिसांकडून सुरू आहे.

भूमिगत डक्टमध्ये काम करताना आवश्यक सुरक्षा साधने, वायूची तपासणी आणि कामगारांसाठी सुरक्षाव्यवस्था उपलब्ध होती का, याचाही तपास होणे आवश्यक आहे. संबंधित कंत्राटदार आणि कामाच्या ठिकाणी असलेल्या सुरक्षा व्यवस्थेबाबतही चौकशी होण्याची शक्यता आहे.

या दुर्घटनेमुळे भूमिगत केबल व डक्टमध्ये काम करणाऱ्या मजुरांच्या सुरक्षेचा प्रश्न पुन्हा ऐरणीवर आला आहे. धोकादायक जागेत काम सुरू करण्यापूर्वी विषारी वायूची तपासणी आणि आवश्यक सुरक्षा उपायांची अंमलबजावणी केली जाते का, याबाबत प्रशासनाने गांभीर्याने लक्ष देण्याची गरज व्यक्त होत आहे.

पिंपरी-चिंचवडमध्ये गरिबांसाठी २० प्रकारच्या मोफत आरोग्य सेवा

'आपला दवाखाना' व नागरी आयुष्मान आरोग्य मंदिरांच्या माध्यमातून आरोग्य सुविधांचा विस्तार

■ **दैनिक राज्य लोकतंत्र**
पिंपरी : प्रतिनिधी

शहरातील आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटक, झोपडपट्टी तसेच अतिजोखमीच्या भागातील नागरिकांना आता घराजवळच दर्जेदार आणि मोफत आरोग्य सुविधा उपलब्ध होणार आहेत. 'हिंदूहृदयसम्राट बाळासाहेब ठाकरे आपला दवाखाना' आणि नागरी आयुष्मान आरोग्य मंदिरांच्या माध्यमातून तब्बल २० प्रकारच्या मोफत आरोग्य सेवा देण्याच्या निर्णयाला पिंपरी-चिंचवड महानगरपालिकेच्या स्थायी समितीचे सभापती अभिषेक बारणे यांनी मंजुरी दिली आहे.

दाटीवाटीच्या वस्त्यांमध्ये राहणारे तसेच हातावर पोट असणारे अनेक नागरिक दळणवळणाचा अभाव, उपचारांचा खर्च आणि वेळेअभावी आरोग्य सुविधांपासून वंचित राहतात. अशा नागरिकांना त्यांच्या परिसरातच प्राथमिक व आवश्यक आरोग्य सेवा उपलब्ध करून देणे हा या उपक्रमाचा प्रमुख उद्देश आहे.

या केंद्रांमध्ये बाह्यरुग्ण सेवा (ओपीडी), डॉक्टरांचा मोफत सल्ला, आवश्यक औषधांचे वाटप, रक्त व अन्य प्रयोगशाळा तपासण्या, माता व बाल संगोपन, गर्भवती महिलांची तपासणी, टेलीकन्स्ल्टेशन तसेच विविध रोगप्रतिबंधक लसीकरण अशा सुविधा उपलब्ध होणार आहेत.

याशिवाय मानसिक आरोग्यासाठी समुपदेशन, नेत्र तपासणी, कान-नाक-घसा (ईएनटी) तपासणी, दंत तपासणी, ज्येष्ठ नागरिकांसाठी विशेष आरोग्य सेवा आणि नागरिकांच्या निरोगी जीवनशैलीसाठी योग वर्गांचे आयोजन करण्यात येणार आहे.

सध्या शहरातील पद्मावती-चिखली, दापोडी मेट्रो-जिजाऊ, जाधववाडी आणि खिवंसरा पाटील (वाकड) या भागांत 'आपला दवाखाना' कार्यरत आहेत. नव्या मंजुरीमुळे शहरातील इतर गरजू आणि आरोग्य सुविधांची कमतरता असलेल्या भागांमध्येही या सेवांचा विस्तार करण्यात येणार आहे.

आरोग्य सेवा नागरिकांच्या घराजवळ पोहोचल्यामुळे प्राथमिक उपचारांसाठी मोठ्या रुग्णालयांमध्ये जाण्याची गरज कमी होण्यास मदत होणार आहे. वेळेत तपासणी आणि उपचार मिळाल्याने आजारांचे लवकर निदान होण्यासही हातभार लागणार आहे.

शहरातील आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल आणि गरजू नागरिकांनी या मोफत आरोग्य सुविधांचा लाभ घ्यावा, असे आवाहन महानगरपालिकेच्या वतीने करण्यात आले आहे.

जपानी संशोधकांकडून भातशेतीतील जलव्यवस्थापनाचा अभ्यास

'शहा फार्म्स ॲग्रीटुरिझम'ला भेट; स्थानिक सिंचन पद्धतींची घेतली प्रत्यक्ष माहिती

■ **दैनिक राज्य लोकतंत्र**
पिंपरी-चिंचवड,

भात लागवडीतील जलव्यवस्थापनाच्या पद्धतींचा अभ्यास करण्यासाठी जपानमधील पोस्ट डॉक्टोरल संशोधकांच्या शिष्टमंडळाने मावळ तालुक्यातील चांदखेड येथील 'शहा फार्म्स ॲग्रीटुरिझम'ला नुकतीच भेट दिली. मिचिहिरो ओगावा, शिनोबू इगुरो, सेइका वाझाकी, वाकाको मियाझावा आणि सातोमी हिगाशी यांचा या शिष्टमंडळात समावेश होता.

भेटीदरम्यान संशोधकांनी स्थानिक सिंचन पद्धती, पाण्याची उपलब्धता, भात लागवडीचे विविध टप्पे आणि पिकाच्या गरजेनुसार पाण्याचे व्यवस्थापन याबाबत प्रत्यक्ष माहिती घेतली. शहा फार्म्सचे मालक ॲड. विजय शहा, प्रशांत शहा आणि डॉ. वार्तिका शहा यांच्याशी संशोधकांनी विविध विषयांवर सविस्तर चर्चा केली.

शहा फार्म्स ॲग्रीटुरिझमचे संचालक प्रशांत शहा यांनी भात लागवडीच्या विविध टप्प्यांची माहिती देताना फार्मवर राबविण्यात येणाऱ्या जलव्यवस्थापनाच्या पद्धती स्पष्ट केल्या. त्यानंतर शिष्टमंडळाने शिवार फेरी करून प्रत्यक्ष भातशेतीची पाहणी केली. यावेळी शेतातील पाण्याची पातळी, खुल्या विहिरी, बोअरवेल, शेततळे, बंधारे तसेच अन्य सिंचन स्रोतांची माहिती संशोधकांनी जाणून घेतली.

स्थानिक जलस्रोतांचे व्यवस्थापन आणि त्यातील प्रशासनाची भूमिका याबाबतही संशोधकांनी माहिती घेतली. पाटबंधारे विभाग व ग्रामपंचायतीची भूमिका, जलस्रोतांची देखभाल तसेच शेतकऱ्यांना उपलब्ध असलेल्या विविध शासकीय अनुदान योजना आणि उपक्रमांविषयी चर्चा करण्यात आली.

ॲड. विजय शहा यांनी शहा फार्म्स विकसित करण्याचा अनुभव सांगताना गावकरी आणि शेतकऱ्यांच्या कल्याणासाठी रोटरीच्या सहकार्याने राबविण्यात आलेल्या विविध उपक्रमांची माहिती दिली. ग्रामीण भागातील शेती, जलव्यवस्थापन आणि समुदायाच्या सहभागातून होणाऱ्या विकासाची माहिती संशोधकांना या माध्यमातून मिळाली.

आणि ॲग्रीटुरिझम केंद्र म्हणून शहा फार्म्सने ज्ञानाच्या देवाणघेवाणीसाठी महत्त्वाचे व्यासपीठ उपलब्ध करून दिले आहे. जलसंवर्धन, कार्यक्षम सिंचन आणि शाश्वत शेती याबाबत स्थानिक अनुभव आणि आंतरराष्ट्रीय संशोधन यांची सांगड घालण्यासाठी अशा भेटी उपयुक्त ठरू शकतात. संशोधकांना स्थानिक शेतकऱ्यांच्या प्रत्यक्ष अनुभवांची माहिती मिळाल्याने ग्रामीण शेती पद्धतींचा अभ्यास अधिक व्यापक होण्यास मदत होणार आहे.

भेटीदरम्यान जपानी शिष्टमंडळाने पिठलं-भाकरीसह अस्सल महाराष्ट्रीय ग्रामीण भोजनाचा आस्वाद घेत स्थानिक संस्कृती आणि ग्रामीण आदरातिथ्याचाही अनुभव घेतला. कृषी संशोधन आणि प्रत्यक्ष शेती यांच्यातील दुवा मजबूत करणारी तसेच शाश्वत जलव्यवस्थापनाच्या दिशेने ज्ञानाची देवाणघेवाण घडवून आणणारी ही भेट ठरली.

दैनिक राज्य लोकतंत्र हे पत्र मुद्रक, प्रकाशक मालक सीमा भिमराव मस्के यांनी जगमित्र प्रिंटर्स ॲण्ड सेल्स कॉर्पोरेशन सुमतीनगर, जालना रोड, बीड येथे छापून कार्यालय दैनिक राज्य लोकतंत्र, राजीव गांधी चौक, कॅनाल रोड, बीड, ता.जि. बीड, ४३११२२ (महाराष्ट्र) येथे प्रकाशित केले. **संपादक** - सीमा मस्के (मोकाशे) । **कार्यकारी संपादक** - सुभाष विलासराव चौरे या अंकात प्रकाशित झालेल्या मजकुरातील मतांशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. न्यायालयीन वाद बीड न्यायकक्षेत. EMAIL- RAJYALOKTANTRA@GMAIL.COM NO.L SB/BEED RNP-206/2024-26

सारांश वृत्त

थरमॅक्सच्या कामगारांना तीन वर्षांत १७ हजार ४०० रुपयांची वेतनवाढ

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पिंपरी-चिंचवड । प्रतिनिधी

थरमॅक्स कंपनीतील कामगारांच्या वेतन करारावर अखेर यशस्वी तोडगा निघाला असून, तीन वर्षांच्या कालावधीसाठी कामगारांना तब्बल १७ हजार ४०० रुपयांची वेतनवाढ मंजूर करण्यात आली आहे. हा वेतन करार १ मे २०२५ ते ३० एप्रिल २०२८ या कालावधीसाठी लागू राहणार आहे. कामगारांची एकजूट आणि कंपनी व्यवस्थापनाचे सहकार्य यामुळे हा करार यशस्वी झाल्याची माहिती कामगार संघटनेने दिली. नव्या करारानुसार कामगारांच्या हजेरी बक्षीस योजनेत ५० टक्के वाढ करण्यात आली आहे. तसेच फेस्टिव्हल ॲडव्हान्सची रक्कम २० हजारांवरून २४ हजार रुपये करण्यात आली असून, पीएल रजा साठवणुकीची कमाल मर्यादा १६० वरून १७० दिवस करण्यात आली आहे. कामगारांच्या आरोग्य सुरक्षेलाही करारामध्ये महत्त्व देण्यात आले आहे. सेवानिवृत्तीनंतरच्या सात वर्षांच्या मेडिक्लेम संरक्षणाची मर्यादा ८० हजारांवरून १ लाख ६० हजार रुपये करण्यात आली आहे. मेडिकल ट्रस्टच्या माध्यमातून कामगारांना ६ लाख ५० हजार रुपये, तर त्यांच्या कुटुंबीयांना ५ लाख ५० हजार रुपयांपर्यंत वैद्यकीय मदत मिळणार आहे. हा करार यशस्वी करण्यासाठी संघटनेच्या वतीने महेंद्र पासलकर, अनिल हाडवळे, भगवान धनोकर, अजित भालेराव, राजू पवार, रमेश बाचनकर, अतुल काळोखे, सुमित कोंडे, श्रीराम मोरे, मिलिंद बायस्कर आणि युवराज छिद्रे यांनी महत्त्वपूर्ण योगदान दिले.

स्वीकृत' पदांची खिरापत कुणाच्या पदरात?; इच्छुकांची फिल्डिंग जोरात

जिल्हा परिषद, पंचायत समित्यांमध्ये राजकीय पुनर्वसनाची संधी; बारामतीत नेत्यांच्या 'होकारा'कडे कार्यकर्त्यांचे लक्ष

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

बारामती। प्रतिनिधी

जिल्हा परिषद आणि पंचायत समित्यांमध्ये महापालिका व नगरपालिकांच्या धर्तीवर 'स्वीकृत सदस्य' नियुक्त करण्याच्या राज्य सरकारच्या निर्णयाने ग्रामीण राजकारणात नव्या चर्चेला उधाण आले आहे. निवडणुकीत तिकीट न मिळालेले, पराभूत झालेले अथवा संधी हुकलेले इच्छुक आता या पदासाठी वरिष्ठ नेत्यांच्या दारात हजेरी लावत असून, 'फिल्डिंग'ला चांगलाच वेग आला आहे. त्यामुळे स्वीकृत सदस्यपदांची ही संधी विकासकामांसाठी आहे की राजकीय पुनर्वसनासाठी, असा सवालही उपस्थित होत आहे.

ग्रामविकास विभागाने यासंदर्भात अधिसूचना जारी केली आहे. त्यानुसार राज्यातील ३४ जिल्हा परिषदांमधील २ हजार २१० निर्वाचित सदस्यांसोबत २०१ स्वीकृत सदस्य, तर ३०१ पंचायत समित्यांमधील ४ हजार २४ निर्वाचित सदस्यांसोबत ८०४ नामनिर्देशित सदस्य नियुक्त केले जाणार आहेत.

स्वीकृत सदस्यांना प्रशासकीय कामकाजात सल्ला आणि तांत्रिक मार्गदर्शन करण्याची संधी मिळणार असली, तरी सभेतील प्रस्तावांवर मतदानाचा अधिकार त्यांना नसणार आहे. जिल्हा परिषद अध्यक्ष, उपाध्यक्ष तसेच पंचायत समिती सभापती आणि उपसभापती यांच्या निवडीतही त्यांना मतदान करता येणार नाही. त्यामुळे अधिकार मर्यादित असले तरी राजकीयदृष्ट्या हे पद प्रतिष्ठेचे मानले जात असल्याने इच्छुकांमध्ये चढाओढ सुरू झाली आहे.

बारामतीत 'फिल्डिंग'चा खेळ सुरू

या निर्णयाचा सर्वाधिक राजकीय परिणाम बारामतीच्या ग्रामीण राजकारणात जाणवण्याची शक्यता आहे. जिल्हा परिषदेत राष्ट्रवादी काँग्रेसची सत्ता असल्याने पक्षातील अनेक कार्यकर्ते आणि पदाधिकाऱ्यांच्या आशा या नियुक्त्यांवर केंद्रित झाल्या आहेत. निवडणुकीत संधी न मिळालेल्या कार्यकर्त्यांसाठी स्वीकृत सदस्यपद म्हणजे राजकीय मैदानात पुन्हा प्रवेश करण्याची संधी मानली जात आहे.

काही इच्छुकांनी स्थानिक पातळीवरील नेत्यांशी संपर्क वाढवला असून, काहींनी थेट वरिष्ठ नेत्यांकडे आपली 'बॅटिंग' सुरू केली आहे. पक्षासाठी केलेले काम, निष्ठा, सामाजिक संपर्क, आगामी निवडणुकांतील उपयोगिता आणि स्थानिक गटांचे राजकीय संतुलन याचा विचार करून नियुक्त्या होणार का, याकडे सर्वांचे लक्ष लागले आहे.

सुनेत्रा पवारांच्या भूमिकेकडे लक्ष

बारामतीतील नियुक्त्यांमध्ये उपमुख्यमंत्री सुनेत्रा पवार कोणाला संधी देतात, याबाबत कार्यकर्त्यांमध्ये उत्सुकता आहे. निष्ठावंत कार्यकर्ते, अनुभवी पदाधिकारी, सामाजिक क्षेत्रात काम करणारे चेहरे तसेच निवडणुकीत संधी हुकलेले इच्छुक यांच्यातून कोणाची वर्णी लागणार, याची राजकीय वर्तुळात चर्चा सुरू झाली आहे.

स्वीकृत सदस्यांना मतदानाचा अधिकार नसला तरी जिल्हा परिषद आणि पंचायत समित्यांच्या राजकीय व प्रशासकीय वर्तुळात मिळणारे स्थान महत्त्वाचे आहे. त्यामुळे 'पद छोटं, पण राजकीय महत्त्व मोठं' अशी स्थिती निर्माण झाली आहे.

आता खरी उत्सुकता आहे ती 'स्वीकृत' पदांच्या या राजकीय लॉटरीत कुणाच्या नावावर शिक्का बसणार? याची. अधिसूचना जारी होताच इच्छुकांच्या हालचाली वाढल्या असून, येत्या काळात बारामतीच्या ग्रामीण राजकारणात स्वीकृत सदस्यांच्या नियुक्त्या हा चर्चेचा नवा केंद्रबिंदू ठरण्याची चिन्हे आहेत.

स्वीकृत सदस्य' पदासाठी इच्छुकांची फिल्डिंग; जिल्हा परिषद, पंचायत समित्यांमध्ये संधी

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

बारामती। प्रतिनिधी

जिल्हा परिषद आणि पंचायत समित्यांमध्ये महापालिका व नगरपालिकांच्या धर्तीवर 'स्वीकृत सदस्य' नियुक्त करण्याचा निर्णय राज्य सरकारने घेतला आहे. ग्रामविकास विभागाने यासंदर्भात अधिसूचना जारी केल्याने ग्रामीण भागातील राजकीय इच्छुकांच्या आशा पुन्हा पल्लवित झाल्या आहेत. निवडणुकीत संधी हुकलेल्या कार्यकर्त्यांनी आता स्वीकृत सदस्यपदासाठी वरिष्ठ नेत्यांकडे 'फिल्डिंग' लावण्यास सुरुवात केली आहे.

राज्यातील ३४ जिल्हा परिषदांमधील २ हजार २१० निर्वाचित सदस्यांसोबत २०१ स्वीकृत सदस्य, तर ३०१ पंचायत समित्यांमधील ४ हजार २४ निर्वाचित सदस्यांसोबत ८०४ नामनिर्देशित सदस्य नियुक्त केले जाणार आहेत. या सदस्यांना जिल्हा परिषद व पंचायत समित्यांच्या प्रशासकीय कामकाजात सल्ला आणि तांत्रिक मार्गदर्शन करण्याची संधी मिळणार असली, तरी सभेतील प्रस्तावांवर मतदानाचा अधिकार त्यांना असणार नाही.

तसेच जिल्हा परिषद अध्यक्ष, उपाध्यक्ष आणि पंचायत समिती सभापती, उपसभापती यांच्या निवडीमध्ये स्वीकृत अथवा नामनिर्देशित सदस्यांना मतदानाचा अधिकार राहणार नाही. त्यामुळे पदाला राजकीय महत्त्व असले तरी निर्णय प्रक्रियेतील त्यांचे अधिकार मर्यादित असणार आहेत.

इच्छुकांची वरिष्ठ नेत्यांकडे धाव

या निर्णयामुळे बारामती तालुक्यातील राजकीय समीकरणांमध्ये हालचाली वाढण्याची शक्यता आहे. जिल्हा परिषदेत राष्ट्रवादी काँग्रेसची सत्ता असल्याने पक्षातील अनेक कार्यकर्ते आणि पदाधिकाऱ्यांच्या अपेक्षा वाढल्या आहेत. जिल्हा परिषद किंवा पंचायत समितीच्या निवडणुकीत संधी न मिळालेल्या इच्छुकांसाठी स्वीकृत सदस्यपद हे राजकीय पुनर्वसनाचे व्यासपीठ ठरण्याची शक्यता आहे.

त्यामुळे कोणाला संधी मिळणार, कोणाची राजकीय 'फिल्डिंग' यशस्वी होणार आणि कोणाला पुन्हा प्रतीक्षेत राहावे लागणार, याची चर्चा ग्रामीण राजकारणात सुरू झाली आहे. इच्छुकांनी स्थानिक नेत्यांपासून वरिष्ठ पातळीवरील नेत्यांपर्यंत संपर्क वाढवण्यास सुरुवात केली आहे.

विशेषतः उपमुख्यमंत्री सुनेत्रा पवार यांच्या भूमिकेकडे बारामतीतील कार्यकर्त्यांचे लक्ष लागले आहे. स्वीकृत सदस्यांच्या नियुक्तीत पक्षातील निष्ठावंत, अनुभवी कार्यकर्ते, सामाजिक क्षेत्रात काम करणारे चेहरे आणि निवडणुकीत संधी हुकलेल्या इच्छुकांपैकी कोणाला प्राधान्य दिले जाणार, याबाबत उत्सुकता आहे.

स्वीकृत सदस्यांना मतदानाचा अधिकार नसला तरी जिल्हा परिषद आणि पंचायत समित्यांच्या राजकीय व प्रशासकीय वर्तुळात स्थान मिळणार असल्याने या पदांसाठीची स्पर्धा चुरशीची होण्याची चिन्हे आहेत. त्यामुळे अधिसूचनेनंतर ग्रामीण राजकारणातील 'स्वीकृत' चेहऱ्यांची चर्चा आता रंगू लागली आहे.

धर्मादाय रुग्णालयांत आयसीयु-बेडच्या नावाखाली योजनांचा लाभ नाकारल्याच्या तक्रारींची चौकशी करा

सनराईज मेडिकल फाउंडेशनची धर्मादाय सहआयुक्तांकडे मागणी

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पुणे : प्रतिनिधी

धर्मादाय रुग्णालयांमध्ये उपचारासाठी दाखल होणाऱ्या गरीब व गरजू रुग्णांना 'हा प्रायव्हेट आयसीयु/बेड आहे' किंवा 'येथे कोणतीही शासकीय आरोग्य योजना लागू नाही', असे सांगून आरोग्य योजनांचा लाभ नाकारला जात असल्याच्या तक्रारी गंभीर असल्याचे सनराईज मेडिकल फाउंडेशनने म्हटले आहे. या तक्रारींची तातडीने सखोल चौकशी करण्यात यावी, अशी मागणी फाउंडेशनच्या वतीने करण्यात आली आहे.

या संदर्भात फाउंडेशनने धर्मादाय सहआयुक्त, पुणे यांना ई-मेलद्वारे निवेदन सादर केले आहे. संबंधित धर्मादाय रुग्णालयांमध्ये खउण व बेडच्या उपलब्धतेपासून ते रुग्णांकडून आकारण्यात येणाऱ्या शुल्कापर्यंत संपूर्ण व्यवस्थेची तपासणी करण्यात यावी, अशी मागणी निवेदनातून करण्यात आली आहे.

धर्मादाय संस्थांना शासनाकडून जमीन, विविध सवलती तसेच अन्य सुविधा उपलब्ध होत असतात. त्यामुळे अशा संस्थांकडून सामाजिक बांधिलकी आणि रुग्णहिताला प्राधान्य देणे अपेक्षित आहे. मात्र, पात्र गरीब व गरजू रुग्णांना योजनांचा लाभ मिळण्यापासून वंचित ठेवले जात असल्याच्या तक्रारी खऱ्या असल्यास हा प्रकार गंभीर असून, त्याची जबाबदारी निश्चित होणे आवश्यक आहे, असे फाउंडेशनने म्हटले आहे.

धर्मादाय रुग्णालयातील काही आयसीयु किंवा बेड 'प्रायव्हेट' असल्याचे सांगून रुग्णांना शासकीय आरोग्य योजनांचा लाभ नाकारला जात आहे का, रुग्णांना योजनांच्या नियमांबाबत चुकीची अथवा दिशाभूल करणारी माहिती दिली जाते का, तसेच पात्र रुग्णांकडून अवाजवी शुल्क आकारले जाते का, याची वस्तुनिष्ठ तपासणी करण्याची मागणी करण्यात आली आहे. चौकशीत पात्र रुग्णांना योजनांचा लाभ जाणीवपूर्वक नाकारल्याचे किंवा नियमबाह्य शुल्क आकारल्याचे आढळल्यास संबंधित रुग्णालय प्रशासनाविरुद्ध नियमानुसार कठोर कारवाई करण्यात यावी. तसेच पात्र रुग्णांना त्यांचा हक्काचा उपचार व योजनेचा लाभ मिळवून देण्यासाठी प्रभावी यंत्रणा उभी करावी, अशी मागणी सनराईज मेडिकल फाउंडेशनने केली आहे.

गरीब रुग्णांसाठी असलेल्या आरोग्य योजनांचा लाभ प्रत्यक्ष गरजूंपर्यंत पोहोचतो की नाही, याची नियमित तपासणी करण्याची गरजही फाउंडेशनने व्यक्त केली आहे.

गाडगे महाराज शिक्षण संकुलात 'आनंददायी शनिवार'निमित्त विविध स्पर्धांचे आयोजन

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

ओतूर : प्रतिनिधी

गाडगे महाराज विद्यालय, ओतूर येथे 'आनंददायी शनिवार' उपक्रमांतर्गत रक्षाबंधनाच्या निमित्ताने राखी व मेहंदी स्पर्धेचे उत्साहात आयोजन करण्यात आले. विद्यार्थ्यांमध्ये बंधुभाव, प्रेम, आपुलकी आणि सामाजिक एकात्मतेची भावना वृद्धिंगत व्हावी, या उद्देशाने या स्पर्धा घेण्यात आल्याची माहिती विद्यालयाचे मुख्याध्यापक संपत माने यांनी दिली.

या उपक्रमाला विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला. राखी स्पर्धेत विद्यार्थ्यांनी विविध प्रकारच्या आकर्षक व कलात्मक राख्या तयार करून आपल्या सर्जनशीलतेचे दर्शन घडविले. तसेच मेहंदी स्पर्धेत विद्यार्थिनींनी हातांवर विविध आकर्षक व कलात्मक डिझाईन्स साकारत आपल्या कलागुणांचे सुंदर प्रदर्शन केले. या स्पर्धेमुळे विद्यार्थिनींच्या सर्जनशीलतेला आणि कलात्मकतेला प्रोत्साहन मिळाले.

स्पर्धेतील विजेत्यांना प्रोत्साहन देण्यासाठी विद्यालयातील क्रीडा शिक्षक सुनील खूपसे यांनी प्रथम क्रमांकासाठी १ हजार १ रुपयांचे पारितोषिक जाहीर केले. द्वितीय क्रमांकासाठी मुख्याध्यापक संपत माने यांनी ६०० रुपयांचे, तर परीक्षक कैलास महाजन यांनी तृतीय क्रमांकासाठी ३०० रुपयांचे पारितोषिक जाहीर केले. कार्यक्रमाच्या यशस्वी आयोजनासाठी विद्यालयातील ज्येष्ठ शिक्षक प्रदीपकुमार मिरगे, सुनील पोकळे, शोभा तांबे, प्रकाश मोधे, मनीषा ठाकरे, सत्यवान भरणकर आणि समाधान लवंगडे यांनी परिश्रम घेतले. शाळेच्या वतीने सहभागी विद्यार्थ्यांचे कौतुक करून विजेत्यांना शुभेच्छा देण्यात आल्या. 'सण-उत्सवातून संस्कार आणि संस्कारातून सुदृढ समाज' हा संदेश देत रक्षाबंधन व मेहंदी स्पर्धा उत्साहपूर्ण वातावरणात संपन्न झाली.

लोणी-धामणी परिसरात लांडग्यांचा वावर; शेळ्या-मेंढ्यांवर संकट

दुरुस्तीच्या नावाखाली केवळ तात्पुरती मलमपट्टी; नगराध्यक्षा लक्ष देण्याची मागणी

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

लोणी-धामणी : प्रतिनिधी

आंबेगाव तालुक्याच्या पूर्व भागातील लोणी-धामणी परिसरात डोंगराळ भागासह शिरदाळे, पहाडदरा घाट परिसरात गेल्या काही दिवसांपासून लांडग्यांचा वावर वाढल्याचे दिसून येत आहे. शेतशिवारात लांडगे दिसून येत असल्याने शेतकरी आणि पशुपालकांमध्ये चिंतेचे वातावरण निर्माण झाले आहे.

या परिसरातील पशुपालक शेळ्या-मेंढ्यांना दररोज चराईसाठी शेतशिवार तसेच डोंगर भागात घेऊन जातात. मात्र, लांडग्यांचा वाढता वावर लक्षात घेता जनावरांवर हल्ला होण्याची भीती निर्माण झाली आहे. विशेषतः सकाळी आणि सायंकाळच्या वेळी पशुपालकांनी अधिक सतर्क राहण्याची गरज आहे.

लांडग्यांच्या हालचालींमुळे शेळ्या-मेंढ्यांच्या सुरक्षिततेचा प्रश्न गंभीर बनला असून, एखादी दुर्घटना घडण्यापूर्वी वन विभागाने तातडीने उपाययोजना कराव्यात, अशी मागणी स्थानिक नागरिक व पशुपालकांकडून होत आहे. वन विभागाने लोणी-धामणीसह शिरदाळे, पहाडदरा घाट परिसराची पाहणी करून लांडग्यांचा वावर नेमका कोणत्या भागात आहे, याची माहिती घ्यावी. तसेच पशुपालकांना आवश्यक मार्गदर्शन करून जनावरांच्या सुरक्षेसाठी प्रतिबंधात्मक उपाययोजना कराव्यात, अशी मागणी करण्यात येत आहे.

दरम्यान, पशुपालकांनी रात्रीच्या वेळी शेळ्या-मेंढ्यांना मोकळ्या जागेत न ठेवता सुरक्षित गोठ्यात ठेवावे. चराईसाठी जनावरे नेताना एकट्याने न जाता समूहाने जाणे आणि संशयास्पद हालचाल आढळल्यास तातडीने संबंधित वन विभागाला माहिती देणे आवश्यक आहे.

लोणी ग्रामपंचायतीकडून महिला कर्मचाऱ्यांना रक्षाबंधनानिमित्त साडी वाटप

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

लोणी-धामणी : प्रतिनिधी

लोणी (ता. आंबेगाव) येथे ग्रामपंचायतीच्या वतीने रक्षाबंधनाच्या निमित्ताने अंगणवाडी सेविका, मदतनीस तसेच ग्रामपंचायतीतील महिला कर्मचाऱ्यांना साड्यांचे वाटप करण्यात आले.

ग्रामपंचायत कार्यालयात आयोजित कार्यक्रमात उपसरपंच राजेंद्र वाळूंज यांच्या उपस्थितीत महिला कर्मचाऱ्यांना साड्या देऊन त्यांचा सन्मान करण्यात आला.

महिला कर्मचारी व अंगणवाडी सेविका-मदतनीस या गावातील विविध शासकीय व सामाजिक उपक्रमांमध्ये महत्त्वाची भूमिका बजावत असल्याने त्यांच्या कार्याचा गौरव करण्याच्या उद्देशाने हा उपक्रम राबविण्यात आला.

याबाबत सरपंच सावळेराम नाईक यांनी माहिती दिली. रक्षाबंधनाच्या पार्श्वभूमीवर ग्रामपंचायतीने राबविलेल्या या उपक्रमाचे परिसरातील नागरिकांकडून कौतुक होत आहे.

सारांश वृत्त

पेट्रोलमध्ये नेमकं किती इथेनॉल? ग्राहकांना माहिती देण्यापासून सरकार का दूर?; ३१ ऑगस्टला सुप्रीम कोर्टात सुनावणी

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पुणे : प्रतिनिधी

पेट्रोलमध्ये इथेनॉलचे मिश्रण किती आहे, याची स्पष्ट माहिती ग्राहकांना मिळणार का, हा महत्त्वाचा प्रश्न आता सर्वोच्च न्यायालयाच्या दारात पोहोचला आहे. पेट्रोल पंपावरील प्रत्येक डिस्पेन्सिंग नोजलवर पेट्रोलमध्ये नेमके किती टक्के इथेनॉल मिसळले आहे, याचे अनिवार्य आणि एकसमान पद्धतीने स्पष्ट लेबलिंग करावे, अशी मागणी करणाऱ्या याचिकेवर ३१ ऑगस्ट २०२६ रोजी सर्वोच्च न्यायालयात सुनावणी होणार आहे. ही याचिका नरेंद्र कुमार गोस्वामी यांनी दाखल केली आहे.

सर्वोच्च न्यायालयाच्या ३१ ऑगस्टच्या कॉज लिस्टनुसार, न्यायमूर्ती एम. एम. सुंदरश आणि न्यायमूर्ती प्रसन्ना बी. वराळे यांच्या खंडपीठासमोर ही याचिका सुनावणीस येणार आहे. याचिकेचा केंद्रबिंदू केवळ इथेनॉल मिश्रणाचा नाही, तर ग्राहकांच्या माहितीच्या अधिकाराचा आहे. पेट्रोलमध्ये किती टक्के इथेनॉल आहे, हे ग्राहकाला पेट्रोल भरताना स्पष्टपणे कळते का? जर कळत नसेल, तर तो आपल्या वाहनासाठी नेमके कोणते इंधन खरेदी करतोय, याची माहिती त्याला कशी मिळणार?

याचिकाकर्त्याने सर्वोच्च न्यायालयाकडे आणखी एक महत्त्वाची मागणी केली आहे. पेट्रोल पंपावर दिल्या जाणाऱ्या प्रत्येक इंधनाच्या बिलावर किंवा इनव्हॉइसवर पेट्रोलमध्ये असलेल्या इथेनॉलची टक्केवारी स्पष्ट आणि वाचता येईल अशा अक्षरांत नमूद करावी, असा निर्देश केंद्र सरकार आणि संबंधित यंत्रणांना द्यावा, अशी मागणी करण्यात आली आहे. इथेनॉल मिश्रणाला सरकारकडून प्रोत्साहन दिले जात असताना ग्राहकांना त्याची अचूक माहिती देणे बंधनकारक का नसावे, हा या याचिकेमागचा मूलभूत प्रश्न आहे. धोरण सरकारचे असू शकते; मात्र त्या धोरणाचा परिणाम थेट वाहनधारकाच्या खिशावर आणि वाहनाच्या वापरावर होत असेल.

ट्रोलमध्ये इथेनॉल मिश्रण; सर्वोच्च न्यायालयात याचिकेवर ३१ ऑगस्टला सुनावणी

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

दिल्ली / वृत्तसंस्था

पेट्रोलमध्ये इथेनॉल मिश्रणाच्या अंमलबजावणी दरम्यान ग्राहकांना पुरेशी माहिती दिली जात नसल्याचा मुद्दा आता सर्वोच्च न्यायालयात पोहोचला आहे. ई-२० पेट्रोलमध्ये नेमकं किती टक्के इथेनॉल आहे, याची माहिती पेट्रोल पंपावर स्पष्टपणे द्यावी, अशी मागणी करणाऱ्या याचिकेवर ३१ ऑगस्टला सुनावणी होणार आहे.

नरेंद्र कुमार गोस्वामी यांनी ही याचिका दाखल केली आहे. न्यायमूर्ती एम. एम. सुंदरश आणि प्रसन्ना बी. वराळे यांच्या खंडपीठासमोर या याचिकेवर सुनावणी होणार आहे. या याचिकेत भारताच्या इथेनॉल मिश्रण कार्यक्रमाला किंवा ऊर्जा स्वावलंबनाच्या धोरणाला विरोध करण्यात आलेला नाही. मात्र वाहनधारकांना पेट्रोलमध्ये नेमकं किती इथेनॉल आहे आणि त्यांच्या वाहनासाठी ते इंधन योग्य आहे की नाही, याची अधिकृत माहिती मिळत नसल्याचा दावा करण्यात आला आहे. पेट्रोल पंपावरील प्रत्येक इंधन भरण्याच्या नोजलवर इथेनॉलची अचूक टक्केवारी स्पष्टपणे नमूद करावी, अशी प्रमुख मागणी याचिकेत आहे. तसेच ग्राहकाला दिल्या जाणाऱ्या प्रत्येक इंधनाच्या बिलावरही पेट्रोलमधील इथेनॉलचे प्रमाण नमूद करावे, अशी मागणी करण्यात आली आहे. तसेच वाहन कंपनी, मॉडेल, इंजिनचा प्रकार आणि उत्पादन वर्षानुसार कोणत्या वाहनासाठी कोणत्या प्रमाणातील इथेनॉल मिश्रित पेट्रोल योग्य आहे, याची माहिती देणारा अधिकृत वाहननिहाय डेटाबेस तयार करण्याची मागणी याचिकेत करण्यात आली आहे. याचिकाकर्त्यांनी स्वतःच्या २०१८ मध्ये तयार झालेल्या पेट्रोल वाहनाचा दाखला देत जुन्या वाहनांमध्ये ई-२० पेट्रोलचा वापर कितपत योग्य आहे, याबाबत स्पष्टता नसल्याचा मुद्दा उपस्थित केला आहे. ई-२०मुळे वाहनाच्या इंधन कार्यक्षमतेवर, इंजिनच्या

आयुष्यावर आणि देखभाल खर्चावर काय परिणाम होतो, याचा अभ्यास करण्यासाठी स्वतंत्र तज्ज्ञ समिती स्थापन करावी, अशी मागणीही करण्यात आली आहे. या समितीने वाहनांची सुसंगतता, इंजिनचं आयुष्य, देखभाल खर्च, पर्यावरणीय परिणाम, इथेनॉल उत्पादनासाठी लागणारा पाणीवापर आणि अन्नसुरक्षेवरील परिणामांचा अभ्यास करावा, असे याचिकेत म्हटले आहे. दरम्यान, या मागण्यांसाठी याचिकाकर्त्यांनी ४ जुलै २०२६ रोजी केंद्र सरकारच्या पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक वायू मंत्रालयासह संबंधित विभागांकडे निवेदन दिल्याचं याचिकेत नमूद आहे. मात्र समाधानकारक प्रतिसाद न मिळाल्याने सर्वोच्च न्यायालयात याचिका दाखल करण्यात आली.

बार कौन्सिलचा सन्मान गमावणे धोक्याचे; न्यायमूर्ती नागरत्नांचा सूचक इशारा!

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली : प्रतिनिधी

बार कौन्सिल ऑफ इंडिया आणि कायदे शिक्षण संस्थांमधील अलीकडच्या वादाच्या पार्श्वभूमीवर सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्यायमूर्ती बी. व्ही. नागरत्ना यांनी केलेल्या वक्तव्याने कायदे क्षेत्रात चर्चेला नवे वळण मिळाले आहे. केंद्र किंवा राज्य पातळीवरील बार कौन्सिलने आपल्या सदस्यांचा सन्मान गमावला, तर ते चांगले लक्षण नाही, असे स्पष्ट मत न्यायमूर्ती नागरत्ना यांनी व्यक्त केले. दिल्लीतील राष्ट्रीय विधी विद्यापीठाच्या तेराव्या दीक्षांत समारंभात शनिवारी, २९ ऑगस्ट २०२६ रोजी त्या बोलत होत्या.

न्यायमूर्ती नागरत्ना यांच्या या वक्तव्याला विशेष महत्त्व प्राप्त झाले आहे. कारण काही दिवसांपूर्वी भारतीय बार कौन्सिलने राष्ट्रीय विधी विद्यापीठ, हैदराबाद येथील २०२६ मध्ये पदवी घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या वकिली व्यवसायातील नोंदणीवर निर्बंध आणण्याचा प्रयत्न केला होता. मात्र कायदे क्षेत्रातील मोठ्या विरोधानंतर बार कौन्सिलला आपली भूमिका बदलावी लागली. त्यामुळे न्यायमूर्ती नागरत्ना यांनी बार कौन्सिलच्या सन्मानाबाबत केलेले भाष्य या पार्श्वभूमीवर पाहिले जात आहे.

बार कौन्सिल ही वकिली व्यवसायाचे नियमन करणारी अत्यंत महत्त्वाची वैधानिक संस्था आहे. तिच्या निर्णयांचा थेट परिणाम वकिलांवर, कायद्याच्या विद्यार्थ्यांवर आणि त्यांच्या व्यावसायिक भवितव्यावर होतो. त्यामुळे या संस्थेच्या निर्णयप्रक्रियेत पारदर्शकता, सातत्य, कारणमीमांसा आणि संस्थात्मक विश्वास यांना अत्यंत महत्त्व असणे आवश्यक आहे. अधिकार असणे आणि त्या अधिकाराचा विश्वासार्हपणे वापर करणे या दोन वेगळ्या गोष्टी आहेत. राष्ट्रीय विधी विद्यापीठाच्या विद्यार्थ्यांच्या नोंदणीवर निर्बंध आणण्याचा प्रयत्न आणि त्यानंतर झालेली माघार यामुळे नियामक संस्थांच्या अधिकारांच्या मर्यादेबाबत प्रश्न उपस्थित झाले आहेत. विद्यार्थ्यांच्या अनेक वर्षांच्या शिक्षणानंतर त्यांच्या व्यावसायिक भवितव्यावर परिणाम करणारा निर्णय घेताना अधिक संवेदनशीलता आणि स्पष्टता अपेक्षित असते. एखादा निर्णय व्यापक विरोधानंतर मागे घ्यावा लागणे, हे केवळ एका आदेशाचे प्रकरण राहत नाही; त्यातून संस्थेच्या निर्णयप्रक्रियेवरही प्रश्न उपस्थित होतात.

नीरज चोप्राच्या २०२६ मोसमाला दुखापतीचा ब्रेक; आशियाई क्रीडा स्पर्धेपूर्वी भारताला मोठा धक्का!

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

कोटा : प्रतिनिधी ।

भारताचा भालाफेकपटू आणि माजी ऑलिम्पिक विजेता नीरज चोप्राने २०२६चा मोसम दुखापतीमुळे वेळेआधीच संपवला आहे. प्रशिक्षणादरम्यान त्याच्या शरीरातील अस्थिबंधनाला दुखापत झाल्याची माहिती त्याने शनिवारी, २९ ऑगस्ट रोजी समाजमाध्यमावरील संदेशाद्वारे दिली. आगामी आशियाई क्रीडा स्पर्धेला अवघे तीन आठवडे उरले असताना नीरजला स्पर्धेतून माघार घ्यावी लागल्याने भारतीय क्रीडा क्षेत्राला मोठा धक्का बसला आहे.

२८ वर्षीय नीरज चोप्राने टोकियो ऑलिम्पिकमध्ये सुवर्णपदक जिंकून इतिहास घडवला होता. त्यानंतर पॅरिस ऑलिम्पिकमध्ये त्याला रौप्यपदकावर समाधान मानावे लागले. सातत्यपूर्ण कामगिरीमुळे तो भारतीय ॲथलेटिक्समधील सर्वात मोठ्या नावांपैकी एक बनला आहे. मात्र आता दुखापतीने त्याच्या २०२६च्या मोसमावरच पडदा टाकला आहे.

अवघ्या काही दिवसांपूर्वी स्वित्झर्लंडमधील लॉझान येथे झालेल्या डायमंड लीग स्पर्धेत नीरजने ८८.०५ मीटरची भालाफेक करत दुसरे स्थान मिळवले होते. मात्र या कामगिरीनंतर प्रशिक्षणादरम्यान त्याला अस्थिबंधनाला दुखापत झाली. त्यामुळे पुढील मोठ्या स्पर्धांमध्ये सहभागी होण्याचा त्याचा मार्ग बंद झाला आहे.

विशेष म्हणजे, गेल्या एका वर्षात नीरजला दीर्घकाळ मैदानापासून दूर ठेवणारी ही दुसरी मोठी दुखापत आहे. त्यामुळे केवळ आशियाई क्रीडा स्पर्धेतील त्याच्या अनुपस्थितीचा प्रश्न नाही, तर पुढील मोसमासाठी त्याची पूर्ण तंदुरुस्ती कधीपर्यंत पुनर्स्थापित होणार, हा देखील महत्त्वाचा प्रश्न आहे.

नीरजची अनुपस्थिती भारताच्या पदकाच्या अपेक्षांसाठी मोठा धक्का मानली जात आहे. आशियाई क्रीडा स्पर्धेत त्याच्याकडून सुवर्णपदकाची अपेक्षा होती. मात्र खेळाडूच्या कारकिर्दीत सातत्यापेक्षा पूर्ण तंदुरुस्ती अधिक महत्त्वाची असते.

मैदानावर पराक्रम गाजवणाऱ्या नीरजला आता विजयासाठी प्रतिस्पर्ध्यांशी नव्हे, तर स्वतःच्या दुखापतीशी लढावे लागणार आहे. आगामी काळात त्याचे पुनर्वसन आणि मैदानावर पुनरागमन याकडे संपूर्ण भारताचे लक्ष असेल.

एचडीएफसी बँकेला नेतृत्वाचा मोठा धक्का!; मुख्य कार्यकारी अधिकारी जगदीशन यांचा ऑक्टोबरमध्ये पदत्याग

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली : प्रतिनिधी

देशातील सर्वात मोठ्या खासगी बँकांपैकी एक असलेल्या एचडीएफसी बँकेसमोर नेतृत्व आणि विश्वासाचे संकट अधिक गडद झाले आहे. बँकेचे व्यवस्थापकीय संचालक आणि मुख्य कार्यकारी अधिकारी शशिधर जगदीशन यांनी ऑक्टोबरअखेर कार्यकाळ संपल्यानंतर पुन्हा नियुक्ती मागणार नसल्याचे शनिवारी जाहीर केले. त्यांचा सध्याचा कार्यकाळ २६ ऑक्टोबर २०२६ रोजी संपणार आहे. तिसऱ्या कार्यकाळासाठी ते पुन्हा येतील, अशी अपेक्षा असतानाच त्यांनी घेतलेला हा निर्णय गुंतवणूकदारांसाठी मोठा धक्का मानला जात आहे.

जगदीशन यांच्या निर्णयामागे एचडीएफसी बँकेभोवती गेल्या काही महिन्यांपासून निर्माण झालेले प्रशासन आणि नेतृत्वाशी संबंधित प्रश्न महत्त्वाचे ठरत आहेत. मार्चमध्ये बँकेचे तत्कालीन अर्धवेळ अध्यक्ष अतनू चक्रवर्ती यांनी व्यवस्थापनाशी नैतिक मतभेद असल्याचे सांगत अचानक राजीनामा दिला होता. त्यानंतर बँकेच्या कारभाराबाबत प्रश्न उपस्थित झाले. जूनमध्ये पूर्ण झालेल्या बाह्य तपासणीत मात्र माजी अध्यक्षांनी उपस्थित केलेल्या प्रशासनविषयक आरोपांना पुष्टी देणारे पुरावे आढळले नसल्याचे समोर आले.

मात्र या तपासणीने गुंतवणूकदारांची चिंता पूर्णपणे दूर झालेली दिसत नाही. ऑगस्टच्या अखेरीस एचडीएफसी बँकेच्या समभागाने अडीच वर्षांतील नीचांकी पातळी गाठली आणि केवळ एका टप्प्यात बँकेच्या बाजारमूल्यात सुमारे २.६ अब्ज डॉलर म्हणजेच अंदाजे २३ हजार कोटी रुपयांची घट झाली. २०२६च्या सुरुवातीपासून बँकेचा समभाग २५ टक्क्यांहून अधिक घसरला आहे.

इतकेच नव्हे तर गेल्या वर्षभरात एचडीएफसी समूहाच्या समभागांमध्ये मोठी घसरण झाली असून, त्यातील एचडीएफसी बँकेच्या बाजारमूल्यात सुमारे ३.७३ लाख कोटी रुपयांची घट झाल्याचे वृत्त आहे. यात अमेरिकेतील प्रस्तावित वर्ग-कारवाईचा खटला, नेतृत्वातील अनिश्चितता आणि माजी अध्यक्षांच्या राजीनाम्यानंतर निर्माण झालेला विश्वासाचा प्रश्न यांची भर पडली आहे. बँकेने अमेरिकेतील आरोप निराधार असल्याचे म्हटले असून ते न्यायालयात आव्हान देणार असल्याचे स्पष्ट केले आहे. विशेष म्हणजे, जुलैमध्ये बँकेने जगदीशन आणि अन्य दोन वरिष्ठ अधिकाऱ्यांवर ठेवींच्या व्याजदराशी संबंधित व्यवहारात 'व्यावसायिक अधिकारांचा अतिरेक' केल्याबद्दल कारवाई केली होती. दुसरीकडे, बँकेची आर्थिक मूलभूत स्थिती अद्याप मजबूत असल्याचे विश्लेषकांचे मत आहे. बँकेचा अनुत्पादक कर्जाचा दर १.१७ टक्के असून २०२६च्या दुसऱ्या तिमाहीत नफ्यात सुमारे ५ टक्क्यांची वाढ झाली होती.

म्हणजेच चित्र विरोधाभासी आहे बँकेची आर्थिक पायाभरणी मजबूत, पण नेतृत्व आणि गुंतवणूकदारांचा विश्वास डळमळीत. आता संचालक मंडळाला उत्तराधिकारी निवडण्याची प्रक्रिया वेगाने पूर्ण करावी लागणार आहे. जवळपास ४० टक्के परदेशी गुंतवणूकदारांचा सहभाग असलेल्या या बँकेसाठी पुढील मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याची निवड केवळ व्यवस्थापनाचा विषय राहिलेला नाही; तो एचडीएफसी बँकेवरील गुंतवणूकदारांचा विश्वास परत मिळवण्याची मोठी परीक्षा ठरणार आहे.

डीएचएफएल कर्ज घोटाळ्यात ईडीची मोठी कारवाई; ३४,६१५ कोटींच्या प्रकरणात आणखी ५१.७५ कोटी गोठवले!

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली : प्रतिनिधी

दिवाण हाउसिंग फायनान्स कॉर्पोरेशन लिमिटेड अर्थात डीएचएफएलशी संबंधित कथित बँक कर्ज घोटाळ्याचा तपास आता परदेशातील मालमत्ता आणि आर्थिक व्यवहारांपर्यंत पोहोचला आहे. अंमलबजावणी संचालनालयाने म्हणजेच ईडीने या प्रकरणात ५१.७५ कोटींची रक्कम गोठवली आहे. ईडीच्या अधिकृत माहितीनुसार, ही कारवाई १९ ऑगस्ट २०२६ रोजी करण्यात आलेल्या शोधमोहिमेदरम्यान झाली. संबंधित रक्कम दुबईस्थित 'अल झालोरे ट्रेडिंग एफझेडई' या संस्थेच्या बँक खात्यात होती. ईडीच्या मते, ही रक्कम कथित गुन्ह्यातून मिळालेली संपत्ती असल्याने मनी लॉन्डरिंग प्रतिबंधक कायद्यांतर्गत गोठवण्यात आली आहे.

या प्रकरणाची व्याप्ती मात्र केवळ ५१.७५ कोटींपुरती मर्यादित नाही. डीएचएफएलशी संबंधित कथित बँक कर्ज फसवणुकीची रक्कम तब्बल ३४,६१५ कोटी असल्याचे तपास यंत्रणांच्या कारवाईत समोर आले आहे. या प्रकरणात डीएचएफएल आणि त्याच्या प्रवर्तकांवर कर्जाच्या रकमेचा कथित गैरवापर आणि पैशांच्या प्रवाहात फेरफार केल्याचा तपास सुरू आहे.

या तपासाची सुरुवात केंद्रीय अन्वेषण विभागाने दाखल केलेल्या गुन्ह्यावरून झाली. युनियन बँक ऑफ इंडियाने १७ बँकांच्या समूहाच्या वतीने केलेल्या तक्रारीनंतर हा गुन्हा दाखल करण्यात आला होता. त्यानंतर ईडीने मनी लॉन्डरिंग प्रतिबंधक कायद्याअंतर्गत स्वतंत्र तपास सुरू केला.

ईडीच्या शोधमोहिमेत केवळ बँक खात्यातील रक्कमच गोठवण्यात आलेली नाही, तर तपासाशी संबंधित कागदपत्रे, आर्थिक व्यवहारांच्या नोंदी आणि मालमत्तांशी संबंधित पुरावेही जप्त करण्यात आले आहेत. तपास यंत्रणा या पैशांचा नेमका प्रवास आणि त्याचा डीएचएफएलशी असलेला संबंध तपासत आहे.

या प्रकरणात ब्रिटनमधील 'हर्टमोर हाउस' या मालमत्तेचाही आर्थिक व्यवहारांच्या संदर्भात तपास केला जात आहे. ही मालमत्ता तत्कालीन डीएचएफएल प्रवर्तक कपिल वाधवान यांच्या पत्नी वनिता वाधवान यांच्या नावावर असल्याचे तपासात समोर आले आहे.

३४,६१५ कोटींच्या कथित कर्ज घोटाळ्यात ५१.७५ कोटी गोठवणे ही मोठी कारवाई असली, तरी या प्रकरणातील संपूर्ण आर्थिक साखळी अद्याप तपासाधीन आहे. ईडीनेही पुढील तपास सुरू असल्याचे स्पष्ट केले आहे. त्यामुळे आता प्रश्न केवळ पैसा कुठे गेला याचा नाही, तर बँकांकडून घेतलेल्या हजारो कोटी रुपयांच्या कर्जाचा नेमका वापर कुठे झाला आणि त्यातून तयार झालेली मालमत्ता व पैसा अखेर कुणाच्या फायद्यासाठी वापरला गेला? याचा आहे.

न्यायाधीशांच्या नियुक्त्यांवर 'अस्पष्ट' सरकारी हस्तक्षेप?; कॉलेजियमही अपयशी, मग न्यायव्यवस्थेच्या स्वायत्ततेची हमी कुठे?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली : वृत्तसंस्था

देशाच्या न्यायव्यवस्थेच्या स्वायत्ततेवरच प्रश्नचिन्ह निर्माण करणारे गंभीर वक्तव्य माजी उच्च न्यायालयाचे मुख्य न्यायाधीश आणि ज्येष्ठ अधिवक्ता डॉ. एस. मुरलीधर यांनी केले आहे. गेल्या बारा वर्षांत न्यायाधीशांच्या नियुक्ती प्रक्रियेत कार्यपालिकेचा 'अस्पष्ट हस्तक्षेप' झाला, असा थेट दावा त्यांनी केला. त्याचवेळी १९९३ पासून अस्तित्वात असलेल्या कॉलेजियम पद्धतीवरही त्यांनी पारदर्शकतेचा अभाव, निकषांमधील संदिग्धता आणि कार्यक्षमतेचा अभाव असल्याची कठोर टीका केली. २९ ऑगस्ट २०२६ रोजी प्रसिद्ध झालेल्या वृत्तानुसार, डॉ. मुरलीधर हे २०४७च्या भारताच्या दृष्टीकोनावर आयोजित २८व्या डी. एस. बोर्कर स्मृती व्याख्यानात बोलत होते.

१९९३ मध्ये न्यायाधीशांच्या नियुक्त्यांमध्ये न्यायपालिकेला प्राधान्य देणारी कॉलेजियम व्यवस्था आली. सर्वोच्च न्यायालय आणि उच्च न्यायालयांतील नियुक्त्यांमध्ये सरन्यायाधीशांच्या मताला महत्त्व देण्यात आले. या व्यवस्थेचा मूलभूत उद्देशच होता न्यायपालिकेची स्वायत्तता अबाधित ठेवणे आणि राजकीय हस्तक्षेपापासून न्यायाधीशांच्या नियुक्त्या सुरक्षित करणे. पण जवळपास तीन दशकांनंतर खुद्द माजी मुख्य न्यायाधीशच सांगत असतील की ही व्यवस्था सर्वोत्तम उमेदवार निवडण्याचे उद्दिष्ट साध्य करू शकलेली नाही, तर प्रश्न केवळ कॉलेजियमचा राहत नाही; तो संपूर्ण नियुक्ती व्यवस्थेच्या विश्वासार्हतेचा बनतो.

त्याहून गंभीर आरोप म्हणजे गेल्या १२ वर्षांतील कार्यपालिकेचा 'अस्पष्ट हस्तक्षेप'. हा हस्तक्षेप नेमका कोणत्या स्वरूपाचा होता, कोणत्या नियुक्त्यांमध्ये झाला आणि त्यामागे कोणती कारणे होती, याची सार्वजनिक माहिती नसणे हीच तर पारदर्शकतेची समस्या आहे. न्यायाधीशांची नियुक्ती जर बंद दाराआडच्या प्रक्रियेत होत असेल, तर नागरिकांनी त्या प्रक्रियेवर विश्वास कसा ठेवायचा? आणि जर सरकारकडून हरकत घेतली जात असेल, तर त्यामागची कारणे स्पष्ट का केली जात नाहीत? लोकशाहीत सरकारला प्रश्न विचारण्याचा अधिकार आहे; पण न्यायपालिकेच्या स्वायत्ततेवर परिणाम होईल अशा हस्तक्षेपाचे उत्तरदायित्वही सरकारलाच स्वीकारावे लागेल.

मुरलीधर यांनी कॉलेजियमच्या कार्यक्षमतेवरही तितकाच कठोर प्रश्न उपस्थित केला. एखादा न्यायाधीश केव्हा निवृत्त होणार हे अनेक वर्षे आधीच निश्चित असते. तरीही त्या जागेवर वेळेत नवीन नियुक्ती होत नसेल, तर न्यायालयातील रिक्त पदांचे संकट केवळ 'न्यायाधीश कमी आहेत' म्हणून संपणार नाही. मंजूर पदांची संख्या वाढवून उपयोग काय, जर ती पदे वेळेत भरली जात नसतील? उलट नियुक्ती प्रक्रिया कार्यक्षम नसेल तर रिक्त पदांचे संकट आणखी तीव्र होईल, असा इशारा त्यांनी दिला.

न्यायालयांवरील प्रलंबित खटल्यांसाठी केवळ न्यायाधीशांना दोष देणेही चुकीचे असल्याचे मुरलीधर यांनी स्पष्ट केले. त्यांच्या मते, देशातील जिल्हा न्यायालयांमध्ये दर महिन्याला सुमारे २९ लाख नवे खटले दाखल होतात, तर सुमारे २४ लाख खटले निकाली काढले जातात. उच्च न्यायालयांमध्ये वर्षाला १० लाखांहून अधिक खटले दाखल होतात आणि जवळपास तेवढेच निकाली निघतात. त्यामुळे प्रलंबित खटल्यांची संख्या कमी होत नाही. सर्वोच्च न्यायालयात सध्या सुमारे ९३ हजार खटले प्रलंबित असून, २०२५ मध्ये सुमारे ६२ हजार खटले दाखल झाले आणि जवळपास ५७ हजार निकाली काढण्यात आले.

मुरलीधर यांनी सरकारच्या न्यायालयीन भूमिकेवरही थेट बोट ठेवले. सरकारचे मनमानी निर्णय, निर्णय न घेणे, शांततापूर्ण आंदोलनांसारख्या लोकशाहीतील सामान्य कृतींना गुन्हेगारी स्वरूप देणे आणि अनावश्यक अटकसत्र यामुळे नागरिक न्यायालयात जाण्यास भाग पाडले जातात, असे त्यांनी म्हटले. त्याहून पुढे जाऊन सरकार एखाद्या प्रकरणात हरले तरी लहान रकमेच्या वेतनवाढीपासून ते विधवेच्या ३०० रुपयांच्या निवृत्तीवेतनापर्यंत प्रत्येक निर्णयाविरुद्ध अपील करत राहते, अशी त्यांनी टीका केली.

सरकारी वकिलांच्या कामकाजावरही त्यांनी प्रश्न उपस्थित केले. वारंवार तहकूब मागणे, वेळेवर प्रतिज्ञापत्र दाखल न करणे, आवश्यक कागदपत्रे सादर न करणे आणि सरकारकडून अपुरी माहिती मिळणे यामुळे न्यायालयीन विलंब वाढतो, असे त्यांनी सांगितले. त्यांच्या मते, सरकारी वकिलांच्या नियुक्त्यांमध्ये आवश्यक कौशल्याऐवजी इतर निकषांना प्राधान्य दिले जाते, असा आरोपही त्यांनी केला.